

ᑦᑦᑦᑦ ᑦ ᑦᑦᑦ ᑦᑦᑦᑦ

Quetin i lambë eldaiva

Kurz Quenye

Thorsten Renk

Verzia 1.20 (7. júl 2005)

Preklad: <http://elfstina.tolkien.sk/>

Copyright:

Tento text je uverejnený za predpokladu, že vyučovanie a používanie jazyka, vrátane vymysleného, neporušuje autorské práva jeho tvorcu. Akékoľvek porušenie autorských práv týkajúce sa doposiaľ neuverejnených Tolkienových textov quenyjskej gramatiky je neúmyselné – tieto texty nie sú mne dostupné a tento kurz obsahuje iba závery podložené už uverejnenými textami. Táto učebnica si nerobí žiaden nárok, že Quenya je vyučovaná „korektne“: kurz je založený len na mojich predpokladoch ohľadom najlepšej rekonštrukcie gramatiky Quenye z mne prístupného materiálu.

Niektoré osoby a miesta vyskytujúce sa v textoch sú voľne založené na osobách a miestach opísaných v Tolkienových dielach. Ich jediným cieľom je dotvorenie atmosféry – žiaden z textov nebol vytvorený s úmyslom poskytnúť iný výklad Tolkienových diel, snaží sa len o vyobrazenie jazyka v praxi. Správanie a myslenie osôb a popisy miest sú rovnako vedené tým, aké gramatické otázky tá ktorá lekcia rieši a preto sa odchyľujú od ich pôvodných charakteristík.

Čo sa týka mojej časti práce: tento kurz bol napísaný, aby umožnil viacmenej jednoduchý prístup ku Quenyi pre zainteresovaných čitateľov. Môže sa sťahovať, tlačiť a používať pre nekomerčné využitie bez ďalšieho povolenia. Akékoľvek komerčné využitie bez predchádzajúceho povolenia je výslovne zakázané, rovnako ako aj ponúkajúce kurzu na stiahnutie bez predchádzajúceho povolenia.

Ak by ktokoľvek našiel v tomto texte porušenie svojich autorských práv, prosím nech ma kontaktuje na thorsten@sindarin.de.



OBSAH



Predhovor	5
1 Slovesá v prítomnom čase, tvorenie množného čísla	8
1.1 Text	8
1.2 Gramatika	9
1.2.1 Tvorenie množného čísla podstatných mien	9
1.2.2 Určitý a neurčitý člen	10
1.2.3 Rozdelenie sloves	10
1.2.4 Prítomný čas	10
1.2.5 Zámenné koncovky slovísk	11
1.2.6 Neurčitok	12
1.2.7 Imperatív (rozkazovací spôsob)	12
1.2.8 Sloveso „byť“	12
1.2.9 Otázky	12
1.3 Slovná zásoba	13
1.4 Tengwar	13
1.4.1 Všeobecné poznámky	13
1.4.2 Základné znaky (16)	13
2 Prídavné mená a príslovky	15
2.1 Text	15
2.2 Gramatika	16
2.2.1 Duál	16
2.2.2 Partitívny plurál	17
2.2.3 Prídavné mená popisujúce podstatné meno	17
2.2.4 Prídavné mená a sloveso „byť“	17
2.2.5 Prídavné mená ako príslovky	18
2.3 Slovná zásoba	18
2.4 Tengwar	19
2.2.5 Ďalšie spoluhlásky	19
3 Genitív a posesív	20
3.1 Text	20
3.2 Gramatika	21
3.2.1 Genitív	21
3.2.2 Posesív	22
3.2.3 Genitív alebo posesív	22

3.2.4	Posledné ohybné slovo	23
3.3	Slovná zásoba	23
3.4	Tengwar	24
3.4.1	Samohlásky	24
3.4.2	Dvojhĺásky	24
4	Minulý čas, prívlastňovacie koncovky	25
1.1	Text	25
4.2	Gramatika	26
4.2.1	Minulý čas	26
4.2.2	Minulý čas slovesa „byť“	27
4.2.3	Prívlastňovacie koncovky	27
4.2.4	Predĺžený neurčitok	27
4.3	Slovná zásoba	28
4.4	Tengwar	28
4.4.1	Písanie „y“	28
4.4.2	Písanie „h“	28
4.4.3	Písanie „s“	28
4.4.4	Písanie „nw“	29
4.4.5	Písanie „r“	29
4.4.6	Dvojité spoluhlásky	29
4.4.7	Iná možnosť písania	29
5	Aorist, zápor pomocou umě	30
5.1	Text	30
5.2	Gramatika	31
5.2.1	Aorist	31
5.2.2	Zápor pomocou umě	32
5.2.3	Vyjadrenie spojky „a“ v pároch	32
5.3	Slovná zásoba	32
5.4	Konverzácia — privítanie a rozlúčenie	32
6	Lokatív a alatív, vzťahné vety	34
6.1	Dialóg	34
6.2	Gramatika	35
6.2.1	Lokatív	35
6.2.2	Alatív	36
6.2.3	Skrátené tvary	36
6.2.4	Vzťahné vety	37
6.3	Slovná zásoba	37
6.4	Konverzácia — požadovanie vecí	38
7	Datív a ablatív, gerundium, superlatív	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.1	Dialóg	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.2	Gramatika	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.2.1	Datív	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.2.2	Ablatív	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.2.3	Gerundium (slovesné podstatné meno)	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.2.4	Použitie prívlastňovacích koncoviek v pluráli lokatívu, alatívu a ablatívu	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.2.5	Superlatív (3. stupeň prídavných mien)	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.3	Slovná zásoba	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.4	Konverzácia — áno a nie	Chyba! Záložka nie je definovaná.



PREDHOVOR



Pravdupovediac ani v mojich najdivokejších snoch som si nikdy nepredstavoval reakcie po uverejnení anglickej verzie môjho kurzu Sindarinu **Pedin Edhellen**. Niektorí ľudia sa vlastne dobrovoľne podujali preložiť tento kurz do iných jazykov (v tejto chvíli existuje nemecká, anglická a poľská verzia a španielska sa pripravuje). Takéto veci veľmi podporili motiváciu a uľahčili mi začať preklad môjho kurzu Quenye.

Myslím si, že z dvoch najväčších elfských jazykov je Quenya tým viac akoby elegantnejším. Pri preklade textov do Quenyi som sa často prichytil v príjemnej pozícii vyjadriť niečo niekoľkými rôznymi spôsobmi (to je vlastne situácia, ktorú som nepoznal z prekladu Sindarinu) a keď som si musel vybrať medzi aoristom a prítomným časom, alebo medzi rôznymi tvarmi od „my“, je možné urobiť rozdiely, ktoré sú nemožné dokonca i v mojej rodnej nemčine. Využíval som tieto možnosti v textoch v tomto kurze, i keď tieto jemné rozdiely vo význame sa často v anglickom preklade stratili. Napriek tomu by ich ostražitý čitateľ mohol znovuobjaviť.

Uvedomujem si, že už existuje veľmi dobre napísaný kurz Quenye od Helgeho Fauskangera (vlastne som sa Quenyu naučil práve z neho). Verím však, že oba kurzy sa nejak dopĺňujú: Fauskangerov kurz sa snaží čitateľovi ukázať, čo vieme o Quenyi priamo a ako môžeme dedukovať quenyskú gramatiku z overených vzorov textu. Zahŕňa všetky nejasnosti a nevyriešené otázky, ktoré sú nevyhnutnou časťou takého projektu. Na druhej strane, tento tu kurz sa snaží uviesť výsledok tohto projektu – zrekonštruovanú gramatiku Quenye. Sústreďuje sa na bežné použitie jazyka, napr. ako čítať a písať text v Quenyi. Špeciálny dôraz je kladený na vytvorenie veľkej slovnej zásoby dostupnej čitateľovi popri gramatických pojmoch. V tomto sleduje môj kurz tradičnejší vzor jazykových kurzov. Bol by som však rád, ak by sa niektorí z čitateľov tohto kurzu pustili do namáhavejšieho projektu a zisťovali by, ako je to všetko vydedukované z Tolkienových textov.

Pri preberaní Tolkienových jazykov zostávajú veci často neurčité alebo vystavené špekuláciám. Aby som čitateľovi ukázal, čo je naozaj pravý Tolkien a čo je zrekonštruované, použil som nasledujúcu schému:

Jednoduchým tvarom alebo slovám predchádza *, keď sú uvedené (tieto tvary však nie sú označené v nasledujúcich súvislych textoch, aby sa zachovali čitateľné). Napríklad, *-ccë znamená, že táto koncovka nie je nikde v Tolkienových písomnostiach overená, ale je zrekonštruovaná na základe všeobecných zásad sústavy zámen.

Dlhšie sekcie opisujúce neurčité gramatické pravidlá sú v šedom. Ak je pravidlo obzvlášť nejasné, je v šedom a je pripojená ďalšia poznámka.

Šedé sekcie môžu, ale aj nemusia byť správne – často obsahujú závery, ktoré sa pravdepodobne zmenia, ak sa vydajú ďalšie Tolkienove písomnosti. Tieto časti nechcú predstavovať nič iné ako môj najlepší úsudok toho, čo určité pravidlo môže byť, založený na všetkých mojich vedomostiach o elfských jazykoch. Všeobecne predstavujú jednu z niekoľkých možností interpretácie daného textu a čitateľ je vždy povzbudený overiť si zdroje sám a vytvoriť si vlastný názor. Rozdielne názory na niektoré veci nie sú len možným, ale aj bežným stavom vo veciach týkajúcich sa elfskej jazykovedy.

With many thanks to Maewen, Arthur, Russë , Giliathiell, Taurwen and many others who have given helpful comments, criticism and other support.



ČASŤ I - ZÁKLADNÉ VEDOMOSTI



òþ i τʹά ς

Noc odchádza!



Lekcia 1

SLOVESÁ V PRÍTOMNOM ČASE, TVORENIE MNOŽNÉHO ČÍSLA



1.1 TEXT

ⲙⲓⲅ̅ ⲓⲙⲏⲓ ⲉ

ⲕⲓⲃⲓⲥ ⲓⲛ ⲓⲛⲙⲁ ⲣⲓⲅⲏ ⲓ ⲣⲟⲅ̅:: ⲕⲓⲃⲓⲥ ⲣⲓⲣ̅

ⲕⲓⲃⲓⲥ ⲣⲓⲣ̅ⲓⲛⲓ ⲙⲓⲛ ⲓⲡ̅ ⲓ ⲓⲅⲏ::

ⲓⲛⲙⲁ ⲙ̅ⲓⲅ̅ ⲣⲓⲣ̅ⲓⲛⲓⲡ̅

ⲕⲓⲃⲓⲥ ⲉⲧⲓⲓⲅ̅ ⲓⲛ ⲥⲓⲙⲏ::

ⲓⲛⲙⲁ ⲓⲣ̅ⲥ̅ ⲕⲓⲃⲓⲥ ⲛⲉⲓⲥⲓⲧⲟⲩⲟⲩ ⲓⲛ ⲕⲟⲣ̅ⲓ

ⲙⲁⲧⲥⲟⲩ¹ ⲙⲏ ⲓⲛⲉⲡ̅

ⲕⲓⲃⲓⲥ ⲓⲛⲙⲁ ⲓⲛⲅⲏ:: ⲓⲛⲙⲁ ⲕⲓⲃⲓⲥ:: ⲙⲏ ⲓⲛⲉⲡ̅ ⲏⲣ̅ⲡ̅

ⲙⲁⲧⲥⲟⲩ ⲓⲛⲙⲏ::

ⲕⲓⲃⲓⲥ ⲙⲓⲅ̅ⲙⲁ ⲓⲛⲥⲟⲩ::

ⲙⲁⲧⲥⲟⲩ ⲓⲣ̅ⲡ̅ⲓⲥⲥⲟⲩ ⲣ̅ⲥ̅ ⲟⲓⲛⲙⲏ::

ⲕⲓⲃⲓⲥ ⲙⲓⲅ̅ⲓ:: ⲓⲛⲙⲓⲅ̅ⲓⲓ

ⲙⲁⲧⲥⲟⲩ ⲓⲛⲙⲓⲅ̅ⲓⲓ

¹ Meno Maglos je sindarské a preto je napísané sindarským módom s tehtar

Mára omentie!

Hísiel ar Nenwë tírar i taurë. Hísiel quéta:

Hísiel: Cénanyë nér imbë i aldar.

Nenwë: Massë cénatyés?

Hísiel: Lelyëas nu lómini.

Nenwë: Á tulë, Hísiel, hilyëalves! Á hauta!

Maglos: Man nallë?

Hísiel: Nammë Noldor. Nan Hísiel. Ma nalyë Sinda?

Maglos: Nan.

Hísiel: Mérammë nilmë.

Maglos: Ata pólalmë tulë sinomë.

Hísiel: Mára. Namárië!

Maglos: Namárië!

Dobré stretnutie!

Hísiel a Nenwë sledujú les. Hísiel hovorí:

Hísiel: Vidím muža medzi stromami.

Nenwë: Kde ho vidíš?

Hísiel: **Ide v tieňoch.**

Nenwë: Poď, Hísiel, sledujeme ho! Stát'!

Maglos: Kto ste?

Hísiel: Sme Noldor. Ja som Hísiel. Ste Sinda? (príp. „zo Sindar“)

Maglos: Som.

Hísiel: Chceli by sme priateľstvo.

Maglos: Môžeme sem miesto prísť znovu.

Hísiel: Dobre. Zbohom!

Maglos: Zbohom!

1.2 GRAMATIKA

1.2.1 Tvorenie množného čísla podstatných mien

V Quenyi je najviac gramatickej informácie obsiahnutej v koncovkách slov. **Okrem iného aj preto** je plurál vyjadrený pridaním koncovky k podstatnému menu. Aby sme zistili, ktorá koncovka by to mala byť, rozdelíme podstatné mená podľa koncoviek v nominatívne. Máme tri skupiny podstatných mien:

Prvá skupina pozostáva z podstatných mien zakončených na **-a**, **-o**, **-i**, **-u**, **-ië** (v nominatívne), druhá skupina pozostáva z podstatných mien zakončených na **-ë** a posledná skupina je tvorená zvyšnými podstatnými menami končiacimi na spoluhlásku.

Plurál prvej skupiny sa tvorí pridaním **-r** k ich základnému tvaru:

alda (strom) → aldar (stromy)

meldo (priateľ) → meldor (priatelia)

tári (kráľovná) → tárir (kráľovné)

tië (cesta) → tier (cesty)

Plurál v druhej skupine sa tvorí zmenou **-ë** na **-i**:

lambë (jazyk) → lambi (jazyky)

lassë (list) → lassi (listy)

A napokon plurál tretej skupiny sa tvorí pridaním **-i** za koncovú spoluhlásku:

aran (kráľ) → arani (králi)

Bohužiaľ niektoré slová sú zložitejšie: v nominatívne singuláru majú skrátenejší tvar, ktorý nie je identický so základným tvarom (kmeňom), ku ktorému sa pridáva koncovka. Napríklad slovo **oron** (hora) má koreň **oront-**.

To znamená, že plurál od **oron** nie je *oroni*, ale **orontí**. V slovníku sú preto napísané oba tvary všetkých slov, pre ktoré sú nominatív plurálu a kmeň slova rôzne, napr: **oron (oront-)** (hora).

1.2.2 Určitý a neurčitý člen

Určitý člen („ten, tá, to, tí, tie“ v slovenčine; „the“ v angličtine) je v Quenyi **i** pre singulár aj plurál (a v ostatných dvoch číslach, ktoré budú vysvetlené v ďalšej lekcii). Stojí vždy pred podstatným menom:

aran (kráľ) → i aran (ten kráľ)
aldar (stromy) → i aldar (tie stromy)
tië (cesta) → i tië (tá cesta)

Pre neurčitý člen (v slovenčine sa dá niekedy preložiť ako „nejaký“, v angličtine „a“) nemá Quenya žiadne špeciálne slovo – môže byť pridaný v preklade, ak je to potrebné:

aran (kráľ, nejaký kráľ)

pozn. prekl.:

1.2.3 Rozdelenie sloves

V Quenyi existujú dva základné druhy sloves, ktoré budeme ďalej nazývať A-slovesá a **základné slovesá**. A-slovesá sa dajú ľahko spoznať tým, že sa ich kmeň končí na **-a**, napr. **lelya-** (ísť), kým základné slovesá končia spoluhláskou, napr. **tir-** (pozorovať). Tieto dva druhy sloves sa líšia pri časovaní (rozličné osoby a časy).

Často sa niečo stane s *kmeňovou samohláskou* slovesa. Termín „kmeňová samohláska“ sa vzťahuje na samohlásku, **ktorá tvorí časť primitívneho koreňa slovesa**. V základných slovesách ju je často ľahké nájsť, pretože je to jediná samohláska v slovese. V A-slovesách nikdy nemôže byť koncovka **-a** kmeňovou samohláskou, takže keď sa koncovka odstráni, je jednoduché nájsť kmeňovú samohlásku aj tu: **lanta-** (padať), *prvé -a-* je kmeňová samohláska, lebo posledné **-a** musíme vynechať. Niekedy sa môže stať, že sloveso má predponu a aj po odstránení koncovky A-slovesa stále zostávajú dve samohlásky, napr.: **enquanta-** (znovu naplniť). V tomto prípade je kmeňová samohláska tá posledná pred odstránenou koncovkou **-a**, teda **-a-** v **-quan-** (**-u** v **-qu** sa nepočíta ako samohláska, pretože **qu** je iba iný typ zápisu **cq/kw** v Quenyi).

1.2.4 Prítomný čas

Prítomný čas sa v Quenyi používa na vyjadrenie práve prebiehajúcich akcií. Často sa používan ako anglický prítomný priebehový čas. („Práve teraz idem do školy“), aj keď je prípustné preložiť ho ako prítomný čas. V Quenyi sa prítomný čas nepoužíva na vyjadrenie zvykov, povolaní, nadčasových právd a podobne (**teda „Robím pre Gandalfa“ nebude v Quenyi prítomný čas, zatiaľ čo „Teraz bojujem za Gandalfa“ áno**).

Základné slovesá v Quenyi tvoria prítomný čas predĺžením kmeňovej samohlásky, a pridaním koncovky **-a**:

tir- (pozorovať) → tíra (pozoruje)
tul- (prísť) → túla (prichádza)

Ďalšie koncovky môžu byť pridané na vyjadrenie osoby (pozri ďalej). A-slovesá tvoria prítomný čas zmenou koncového **-a** na **-ëa**. Ak je medzi novou koncovkou **-ëa** a kmeňovou samohláskou iba jedna spoluhláska, kmeňová samohláska sa predĺži, avšak keď je tam viac ako jedna spoluhláska, tak zostane kmeňová samohláska krátka, lebo predĺženie je v takom prípade nemožné. Preto nájdeme predĺženie v

ora- (poháňať) → órëa (poháňa)

ale nie v

lanta- (padať) → lantëa- (padá)
lelya- (ísť) → lelyëa- (ide)

V treťom veku sa v Quenyi (hlavne pre A-slovesá) používal často aorist (pozri 5. lekcii) namiesto prítomného času, lebo sa ľahšie tvorí. Rozdiel medzi týmito dvomi časmi v neskorej Quenyi mizne.

1.2.5 Zámenné koncovky sloviess

Ak je podmet vety v Quenyi daný samostatným slovom a je v singulári, sloveso v prítomnom čase zostáva v tvaroch, ktoré sme opísali vyššie. Ak je podmet v množnom čísle, sloveso dostane prídavnú plurálovú koncovku **-r**:

lassë lantëa (list padá)
lassi lantear (listy padajú)
i aran túla (kráľ prichádza)
neri lelyear (muži idú)

Keď je podmet zámeno (ako v „ja idem“), tak je v Quenyi často vyjadrený ako ďalšia prídavná koncovka. V Quenyi sú vlastne dve sady zámenných koncoviek, dlhé a krátke. Začneme zoznamom tých krátkych:

Podmet	Singulár	Plurál
1. osoba	-n (ja)	—
2. osoba	-t (ty)	-l (vy)
2. osoba (formálne)	*-l (vy)	-l (vy (pl.))
3. osoba	-s (*on,*ona,*ono)	-t (oni)

Napríklad

túlan (prichádzam)
lanteas (padá)
lelyeat (idú).

(Pozn.: ***lassi lanteat* (listy oni padajú) nie je veľmi zrozumiteľná veta v Quenyi – ak je predmet ako samostatné slovo, sloveso nemôže mať zámennú koncovku.)

Prípadne (a bez zmeny významu) môžu byť použité dlhé koncovky:

Podmet	Singulár	Plurál
1. osoba	-nyë (ja)	-lmë, -mmë, -lvë (my)
2. osoba	*-tyë (ty)	*-ccë (vy)
2. osoba (formálne)	-lyë (vy)	-llë (vy(pl.))
3. osoba	*-ro (on),*-rë (ona),*-ryë (on, ona, ono)	-ntë (oni)

Dôvod, prečo sú tri koncovky pre zámeno „my“ je ten, že v Quenyi môžeme vyjadriť rozdiely, ktoré slovenčina nezahŕňa.

Koncovka **-lvë** vyjadruje *duál* „my“, tzn. „my obaja“, „ty a ja“, „my dvaja a nikto iný“.

Koncovka **-mmë** je *exkluzívne* (**vylučné**) „my“, poukazuje na rozdiel medzi skupinou počúvajúceho a hovoriaceho tzn. „my, ale nie ty (vy)“.

Koncovka **-lmë** je *inkluzívne* (**súhrnné**) „my“, adresované skupine hovoriaceho aj počúvajúceho – „my všetci“.

Krátke koncovky 2. osoby pravdepodobne odrážajú archaické rozdiely medzi singulárom a plurálom, ktoré sa časom vyvinuli do rozdielov medzi formálnym a neformálnym použitím (vykanie a tykanie). **Aby sme spravili rozdelenie ohľadom čísla**, delia sa dlhé koncovky na ďalšie tvary. Bohužiaľ ani pridelenie koncoviek pre 1.osobu pl a 2. osobu nemôže byť jednoznačné, pretože Tolkien svoj názor na presný význam jednotlivých koncoviek priebežne menil. Pre kompletnejšiu diskusiu pozrite dodatok C.

Príklady na dlhé zámenné koncovky:

lantëanyë (padám)
túlantë (prichádzajú)
túrammë (my [a nie ty] sa pozeráme)

Ak podmet aj predmet vety sú zámená, je možné vyjadriť podmet ako dlhú zámennú koncovku a pridať predmet ako krátku:

cénalyen (ty ma vidíš) (= cen-a-lye-n)
méranyes (ja to chcem) (= mer-a-nye-s)
híralmet (my [všetci] ich nájdeme) (= hir-a-lme-t)

1.2.6 Neurčitok

Neurčitok (infinitív) základných slovies je tvorený pomocou koncovky **-ë**. V prípade A-slovies je identický s kmeňom slovesa:

tir- (vidieť) → tirë (padať)
lanta- (padať) → lanta (padať)

(Väčšinou je zvykom, že sú slovesá v slovníkoch v tvare ich kmeňa, napr. **lanta-**, a ich preklad v slovenčine je v neurčitku. Avšak toto neznamená, že kmeň môže byť použitý ako neurčitok v Quenyi! Napríklad *tir* samostatne nemá žiadny význam, zatiaľ čo **tirë** môže byť preložené ako „pozorovať“.)

Neurčitok môže byť použitý ako predmet vo vete:

Méran tirë. (Chcel by som vidieť.)
Pólan quetë. (Môžem hovoriť.)

1.2.7 Imperatív (rozkazovací spôsob)

Rozkazovací spôsob sa tvorí použitím **a** alebo **á** pred neurčitkom:

á tirë taurë! (pozorovať les!)
a lelya! (ísť!)

Takto použitý môže byť adresovaný jednej alebo viacerým osobám. V 13. lekcii bude vysvetlené ako vyjadriť rozkaz presnejšie.

1.2.8 Sloveso „byť“

Základný tvar slovesa „byť“ je **ná** (je), plurál **nar** (sú). Zámenné koncovky sa používajú normálne, avšak pravdepodobne sú všetky koncovky pridávané ku krátkemu **na-** a nie dlhému **ná**:

nan (ja som), nat (ty si), nas (on je)
nammë (my sme), nal (vy ste), nat (oni sú)

(Samozrejme sú to len niektoré možné koncovky, môžeme používať dlhú sadu, rozlišovať duálne a inkluzívne „my“ atď.)

1.2.9 Otázky

Podľa všetkého môže byť obyčajná veta zmenená na otázku pridaním slova **ma** (neprekladá sa) na začiatok vety:
Cénatyë nér. (Vidíš muža.) → Ma cénatyë nér? (Vidíš muža?)
Noldo ná nu i alda. (Noldo je pod stromom) → Ma Noldo ná nu i alda? (Je Noldo pod stromom?)

1.3 SLOVNÁ ZÁSoba

Quenya	Slovenčina	Quenya	Slovenčina
alda	strom	meldo	priateľ
ar	a	mer-	priať si, želať si
aran	kráľ	Namárië!	zbohom
ata	znovu	nilmë	priateľstvo
cen-	vidieť	nér- (ner-)	muž
hauta-	stáť	nu	pod
hilya-	nasledovať	ora-	pobádať, poháňať, povzbudzovať
imbë	medzi	pol-	môcť, byť schopný
lambë	jazyk	quet-	hovoriť
lanta-	padáť	ranco (pl.: ranqui)	ruka
lassë	list	sinomë	tu
lelya-	ísť, cestovať	tári	kráľovná
lómin	tieň	taurë	les
man?	kto?, čo?	tië	cesta
mára	dobry, dobre	tir-	pozorovať, strážiť
*massë?	kde?	tul-	prísť

1.4 TENGWAR

1.4.1 Všeobecné poznámky

Na písanie elfských jazykov sa používa sústava znakov tengwar. Je to multiúčelový systém, dá sa v ňom písať Quenya, Sindarin atď.

Preto jeden znak (tengwa) nereprezentuje unikátny zvuk: priradenie znakov k hláskam je odlišné v závislosti od módu písania. Sindarin aj Quenya používajú rovnakú sadu znakov, ale keďže sú rozličné módy písania, tak aj každý znak sa musí čítať inak. Preto, ak viete čítať Sindarin, neznamená to, že nasledujúci úvod môžete preskočiť – budete sa musieť učiť odznova.

1.4.2 Základné znaky (16)

Jadro sústavy tengwar stojí na obmenách dvoch základných znakov, ktoré sa skladajú zo stonky („telco“) a oblúčiku („lúva“). Tieto znaky sú tinco **p** a calma **q**. Pridaním malej čiarky z nich môžeme vytvoriť hlásky parma **p̣** a quesse **q̣**.

Narozdiel od Sindarinu, zapamätanie si vzťahu medzi názvom a zvukom tengwy je triviálne – tengwar sú pomenované po zvuku, ktorý predstavujú v Quenyi, takže každý názov obsahuje zvuk tengwy. Prvé štyri znaky sú teda t (tinco) p (parma) c(k) calma a qu (quesse).

Ak sa k týmto znakom pridá ešte jeden lúva, predstavujú zmäkčené a nasalizované podoby pôvodných hlások: tu máme ando **p̣**, umbar **p̣̄**, anga **q̣** a ungwe **q̣̄**, ktoré zodpovedajú hláskam nd, mb, ng a ngw. Všimnite si, že *d*, *b*, *g* a *gw* sa v Quenyi môžu vyskytnúť len v týchto kombináciach, nie je žiadna možnosť napísať napr. samostatné *g* v móde quenyského tengwaru, pretože ten zvuk nie je potrebný.

Z prvých štyroch základných znakov môžeme vytvoriť ďalšie zdvihnutím telco (namiesto spustenia). Takto vzniknú aspiráty (spoluhlásky sprevádzané prídychom) thule **h**, formen **h̄**, harma **d** a hwesta **d̄**. Vyslovujú sa *th*, *f*(ph), *ch* a *hw*. V Quenyi Tretieho veku sa ale *th* zmenilo na *s*. Toto vedie k problému, že quenyské slová obsahujúce *s*, ktoré sa odvodilo z pôvodného *th* sa píše *s* thule, kým *s* odvodené z archaického *s* sa píše inak. Podrobnejšie to rozoberiem v 4. lekcii.

Nakoniec môžeme odvodiť skupinu znakov s dvomi lúvar a zdvihnutým telco. Predstavujú nasalizované podoby pôvodnej základnej skupiny: anto **h̄̄**, ampa **h̄̄̄**, anca **d̄̄** a unque **d̄̄̄**. Sú to hlásky *nt*, *mp*, *nc* a *nqu*.

Všimnite si, že hláska *qu* v Quenyi má v skutočnosti predstavovať *kw* – preto je prípustné písať to ako *q*, ale v žiadnom prípade sa nemusí pridať aj *u*. V quenyjskej fonológii sa *qu* počíta ako spoluhláska.

Aby sme to zhrnuli, nakreslíme nasledujúcu základnú tabuľku hlások a tengwar:

p	ṗ	q	ṙ
t	p	c(k)	qu
ṗ	ṗ	ṙ	ṙ
nd	mb	ng	ngw
h	ḥ	d	ḏ
s (th)	f	ch	hw
ḥ	ḥ	ḏ	ḏ
nt	mp	nc	nqu

Úplnú tabuľku všetkých tengwar nájdete v dodatku A.



Lekcia 2

PRÍDAVNÉ MENÁ A PRÍSLOVKY



2.1 TEXT

րի թ ար

Լիհիտ ին տոմա շէին թ իօր տօճա թիչաճ:: ջիլի
րչ ի րօչ:: ի իճո շիմա ին րիչ:: ջիլ թ տոմոն:: Ատ
ժիլ սիլոն իր ի իճո::

իտոն ճիլ ճիւճա թոն իրլոն ին Լիհի րլոն:: ի րի իր թի
ին Լիհիտ ար:: թոն րիչո ի րօչ:: ինոն ջիլի թիլ ի թիլ::
Քր Լիհիտ գիտոն արճա թ ի ճ շիւճա::

Լիհիտ ին տոմա գիլոն ջիւճա ին թ ի ար րլոն թ ի իօր::
իտոն թիլի::

Tië na már

Hísiel ar Nenwë lelyëar na osto Noldoiva Mithrimessë. Ranyëantë terë i taurë. I aldar linyenwë ar tárë. Ringa nu nornor. Aiweli vanyë wílar imbë i aldar. Anar síla calimavë, nan andúnë ar hísië túlar. I tië anda ná, ar Hísiel maita. Nan tíras i taurë. Orcor ranyëar terë i nórë. Hendu Hísielo² cénar maicavë na ilya lómin. Hísiel ar Nenwë quëtar rimbavë ar na i metta túlar na i osto. Anar nútëa.

Cesta domov

Hísiel a Nenwë idú k pevnosti Noldor na jazere Mithrim. Putujú cez les. Stromy sú staré a vysoké. Pod dubmi je chladno. Nejaké krásne vtáky lietajú medzi stromami. Slnko svieti jasne, ale večer a hmla sa blížia. Cesta je dlhá a Hísiel je hladná. Napriek tomu sleduje les. Orkovia idú cez krajinu. Hísieline oči sa ostro pozerajú do každého tieňa.

Hísiel a Nenwë veľa rozprávajú, a na konci prídu k opevnenému mestu. Slnko zapadá.

2.2 GRAMATIKA

2.2.1 Duál

Okrem jednotného a množného čísla, ktoré poznáme v slovenčine, má Quenya aj ďalšie dve ďalšie čísla, ktoré v slovenčine neexistujú. Sú to duál a partitívny plurál.

Ako naznačuje už názov, duál sa používa na označenie dvoch vecí, ale iba keď tvoria pár (pozn. prekl.: v slovenčine duál – dvojné číslo – existoval, v niektorých nárečiach ho máme dodnes, napr. očí, ušú...). Duál sa vzťahuje buď na prirodzený pár (ako oči človeka alebo jeho ruky, dokonca aj dva stromy vo Valinore), alebo na veci, ktoré sú v mysli hovoriaceho blízko späté a chce zdôrazniť toto spojenie. Možno by mohli byť aj „Dve veže“ preložené použitím duálu. Avšak toto neplatí keď sa hovorí o dvoch veciach netvoriacich pár, vtedy sa použije v Quenyi **atta** (dva) namiesto duálu. V slovenčine to približne zodpovedá rozdielu „dvojo ponožiek“ a „pár ponožiek“. Iba druhá kombinácia patrí k sebe – dá sa použiť duál.

Duál podstatných mien končiacich na samohlásku sa obvykle tvorí pridaním koncovky **-t**. Ak podstatné meno končí na spoluhlásku, vkladá sa spojovacia samohláska. Obvykle to býva **-e**. Všetky koncovky duálu (v podstate všetky koncovky podstatných mien) sa pridávajú ku kmeňu slova (nie k nominatívu, v prípade že sa líšia).

tië (cesta) → tiet (pár ciest, obe cesty)
aran (kráľ) → aranet (pár kráľov, obaja králi)

Existujú však aj nejaké výnimky. Okrem koncovky **-t** existuje aj staršia koncovka **-u** a táto koncovka sa niekedy preferuje viac. Pretože je to samohlásková koncovka, dá sa ľahko pridať k hocijakému podstatnému menu končiacemu na spoluhlásku. Ak sa pridáva k slovu končiacemu na samohlásku, táto samohláska je nahradená za **-u**. Jednu z najdôležitejších skupín slov tvoriacich duál sú časti ľudského (elfského) tela:

hen (oko) → hendu (obe oči)
ranco (ruka) → rancu (obe ruky)
telco (noha) → telcu (obe nohy)
pé (pera) → peu (obe pery)
tál (chodidlo) → talu (obe chodidlá)

Aby sme dosiahli príjemnejší zvuk (čo je v Quenyi dôležité), malo by sa uprednostňovať tvorenie duálu pomocou koncovky **-u** v slovách, ktoré majú v poslednej slabike **-t** alebo **-d**. Napríklad **alda** (strom) nebude tvoriť duál *aldat* ale skôr **aldu** (oba stromy). Je dôležité poznamenať, že to platí aj keď kmeň slova obsahuje **-t** alebo **-d**, ale nominatív nie. Napríklad **oron** (hora), plurál **orontí** (hory) a duál **orontu** (obe hory).

ando (brána) → andu (obe brány)
nat (vec) → natu (obe veci)
oron (hora) → orontu (obe hory)

² Hísielo je genitív od Hísiel

2.2.2 Partitívny plurál

Tak ako duál, aj partitívny plurál v slovenčine nepoznáme. V Quenyi nie je jeho funkcia presne známa, ale vyzerá to tak, že sa môže použiť v dvoch rôznych prípadoch:

Po prvé, môže označovať časť zo skupiny, t.j. mohli by sme použiť partitívny plurál na preloženie výrazov ako „niektorí z elfov“ alebo „časť trpaslíkov“.

Po druhé, môže sa zrejme použiť na vyjadrenie toho, že existuje veľké množstvo zmienenej veci, t.j. „veľa stromov“ alebo „mnoho trpaslíkov“.

Partitívny plurál sa tvorí pomocou koncovky **-li**. Toto je bez problémov pre akékoľvek slovo zakončené na samohlásku. Ak sa slovo končí na spoluhlásku vkladá sa spojovacia samohláska **-e-**, ak však slovo končí na **-l** alebo **-r**, zmenia sa tieto spoluhlásky na koncovku **-lli**.

Podľa všetkého je to prítomnosť určitého člena, čo určuje rozdiel medzi dvoma rôznymi funkciami partitívneho plurálu: výrazy s určitým členom azda majú preložiť pomocou „mnoho, veľa“, a tie bez člena „niektorí, nejakí“.

elda (elf) → eldali (niektorí elfovia)
alda (strom) → i aldali (mnoho stromov)
casar (trpaslík) → i casalli (mnoho trpaslíkov)
oron (hora) → oronteli (niektoré z hôr)
nat (vec) → nateli (niektoré z vecí)
lassë (list) → lassëli (niektoré z listov)

2.2.3 Prídavné mená opisujúce podstatné meno

Prídavné mená môžu mať vo vete niekoľko rôznych funkcií. Ak sú použité atributívne (ako prívlastok), používajú sa na popis podstatného mena.

Veľká väčšina prídavných mien v Quenyi končí na **-a** alebo **-ë**, niektoré aj na **-in**.

Ak sa prídavné meno použije na popis podstatného mena, jeho zvyčajná pozícia je pred podstatným menom (tak ako v slovenčine). Napríklad **tára** (vysoký, veľký):

tára alda (vysoký strom)
i tára oron (veľká hora)

V Quenyi je však možné dať prídavné meno za podstatné, ale nie je to veľmi využívané:

andunë ringa (chladný večer)

Ak prídavné mená opisujú podstatné meno, ktoré nie je v singulári, mení sa tvar prídavného mena na plurál bez ohľadu na to, či je podstatné meno v pluráli, duáli alebo partitívnom pluráli. Prídavné meno nemá špeciálnu koncovku aj pre duál a partitívny plurál, ale má len singulárovú koncovku a jednu plurálovú koncovku pre všetky ostatné čísla. Ak prídavné meno končí na **-a**, jeho plurál je **-ë** (nahrádza sa za **-a**). Ak však prídavné meno končí na **-ëa**, plurál je **-ië**. Prídavné mená zakončené na **-ë** majú plurálovú koncovku **-i** (nahrádza sa za **-ë**), a prídavné mená končiace na spoluhlásku majú jednoducho príponu **-i** v pluráli.

i táre aldar (vysoké stromy)
lassi rimbë (mnoho listov)
i laicë lassëli (mnoho zelených listov)
tulcë rancu (silné ruky)
laurië nati (zlaté veci)
vanyë hendu (nádherný pár očí)

2.2.4 Prídavné mená a sloveso „byť“

Vo vete ako „elf je starý“ je prídavné meno použité s tvarom slovesa „byť“ na to, aby niečo vyjadrilo. Toto sa volá „predikatívne (prísudkové) použitie“. V Quenyi sa to robí zvolením vhodnej formy **ná**. Sloveso „byť“ musí nasledovať za prídavným menom, inak by to malo rozkazovací význam. Toto sa podľa všetkého nevzťahuje na nasledujúce podstatné meno. Ak je kontext dostatočne jasný, môže sa úplne vynechať. Tak ako keď je použité na popis podstatného mena, prídavné meno musí mať rovnaké číslo ako podmet a sloveso „byť“ vo vete.

i elda linyenwa ná (elf je starý)
i elda na linyenwa (elf bude starý!)
i lassi laicë nar (listy sú zelené)

i oron tára (hora [je] vysoká)
 nateli laurië nar (niektoré veci sú zlaté)
 i elda ná Sinda (elf je Sinda)

2.2.5 Prídavné mená ako príslovky

V angličtine môžeme niektoré prídavné mená premeniť na príslovky pridaním koncovky „-ly“ (swift = rýchly, swiftly = rýchlo; high = vysoký, highly = vysoko).

V Quenyi je to podobné. Koncovka, ktorá nám zmení prídavné meno na príslovku, je **-vë**. K prídavným menám zakončeným na **-a** ju môžeme pridať rovno, napr. **tára** (vysoký) a **táravë** (vysoko). Ak sa prídavné meno končí na **-ë**, toto **-ë** sa zmení **-i-**, keď sa pridáva koncovka, takže z **morë** (tmavý) dostaneme **morivë** (tmavo).

K poslednej možnej koncovke prídavných mien **-n** sa pridáva príslovková koncovka rovno: **melin** (drahý) sa stane **melinvë** (vrúčne, draho).

Obvykle príslovka v Quenyi nasleduje za slovesom. Oproti prídavným menám príslovky nemajú plurál, zostávajú v rovnakom tvare aj keď je sloveso v pluráli.

Prídavné meno **mára** (dobrý) má nepravidelný tvar príslovky **mai** (dobre).

Anar síla calimavë. (Slnko svieti jasne.)
 Quetammë rimbavë. (Rozprávame často.)
 I elda lelyëa lintavë. (Elf cestuje svižne.)

2.3 SLOVNÁ ZÁSoba

Quenya	Slovenčina	Quenya	Slovenčina
aiwë	vtáčik	na	k
ando	brána	nan	ale, avšak
Anar	slnko	nat	vec
anda	dlhý	Noldoiva	patriaci Noldor
andunë	súmrak, večer	nórë	krajina
calima	jasný	norno	dub
casar	trpaslík	núta-	západ (slnka a mesiaca)
alda	elf	orco	ork
hen (hend-)	oko	oron (oront-)	hora
hísië (-th-)	hmla	osto	pevnosť, mesto
ilya	všetko	pé (pe-)	pera
laica	zelený	ranya-	cestovať, putovať
laurëa	zlatý	rimba	veľa, mnoho
linta	svižný, rýchly	ringa	chladný
linyenwa	starý	sil-	svietiť
maica	ostrý	tál (tal-)	chodidlo (noha)
maita	hladný	tára	vysoký
már	domov	telco (pl. telqui)	noha
melin	drahý	terë	cez
metta	koniec	tulca	silný
Mithrimessë	na jazere Mithrim	vanya	krásny
morë	čierny, temný, tmavý	wil-	lietať, letieť

Nezmyľte si predložku **na** s tvarom slovesa „byt“ **ná** (je) – dĺžka je rozdielna.

2.4 TENGWAR

2.2.5 Ďalšie spoluhlásky

Osem ďalších znakov sa dá vytvoriť z telqui a luvar tak, že nerozšírieme telco nahor ani nadol a použijeme jeden alebo dva luvar.

Skupina s dvomi luvar je spojená so zvukmi (hláskami), ktoré patria do pravidelnej schémy. Nájde tu nosovky (nazály – nosové spoluhlásky) númen **ṃ**, malta **Ṃ**, ñoldo **ṅ** a ñwalme **ṅw** zodpovedajúce hláskam n, m, ñ a ñw. (ñ sa vyslovuje ako „ng“ v anglickom „ring“, ale tento zvuk vlastne v Quenyi v Treťom veku chýba.)

Posledná skupina však predstavuje hlásky, ktoré nepatria do pravidelnej schémy. Tu máme óre **ṛ**, vala **ṽ**, anna **ṗ** a wilya **ṗ** ako hlásky r, v, y a w (v 4. lekcii si spomenieme, ako sa y vlastne píše, lebo je to trošku zložitejšie).

Všetky ďalšie písmená netvoria telco a luva(r), ale zvyčajne sa tiež píšu v štyroch stĺpcoch. Ďalšia skupina pozostáva zo štyroch písmen – rómen **ṙ**, arda **ṙd**, lambe **ṗ** a alda **ṗd**, ktoré predstavujú hlásky r, rd, l a ld.

Celá posledná skupina pozostáva vlastne len z dvoch písmen, ktoré však môžu byť navzájom obrátené („nuquerna“), čo uľahčuje umiestnenie samohláskových znakov nad písmeno (pozri ďalšiu lekciiu). Jedná sa o znaky silme **ṣ**, silme nuquerna **ṣ̄**, esse **ṣ** a esse nuquerna **ṣ̄** predstavujúce s, s, ss a ss.

Napokon tu máme hyarmen **ḥ** pre h na začiatku slova (nie v strede, tam použijeme **ḍ**).

Vyjde nám nasledujúca tabuľka:

ṃ	Ṃ	ṅ	ṅw
n	m	ñ	ñw
ṛ	ṽ	ṗ	ṗ
r	v	z	w
ṙ	ṙd	ṗ	ṗd
r	rd	l	ld
ṣ	ṣ̄	ṣ	ṣ̄
s	s	ss	ss
ḥ			
h			



Lekcia 3

GENITÍV A POSESÍV



3.1 TEXT

i író m̄s̄l̄

rīȳ ȳp̄n̄ ð̄ȳin̄ i író m̄s̄l̄ w̄h̄ȳw̄z̄:: i ȳp̄n̄ ð̄n̄ ír̄l̄ð̄::
i ítr̄ ír̄n̄ tr̄j̄r̄:: ídr̄ȳ ís̄ȳm̄ rīȳn̄ i ír̄n̄:: i ítr̄ð̄n̄ w̄q̄t̄im̄
ð̄j̄t̄ q̄t̄w̄ó:

λ̄h̄ít̄ t̄t̄ī r̄ȳ i ír̄n̄:: q̄in̄ író ð̄ñ̄ ð̄n̄:: ȳp̄ q̄in̄ ð̄n̄ r̄īð̄::
i ís̄t̄ ð̄n̄ íp̄ i q̄in̄:: w̄n̄m̄ī r̄j̄t̄:: ȳp̄ q̄t̄w̄n̄ r̄tr̄p̄
h̄l̄m̄in̄:: i író ð̄ñ̄ m̄j̄:

λ̄h̄ít̄ t̄t̄ī ð̄ i λ̄ȳ ídr̄ȳim̄: w̄j̄ȳ q̄r̄ íw̄h̄īī w̄ i r̄ð̄ȳ::
rīt̄ȳ ð̄ i w̄r̄m̄ rīȳ λ̄ȳð̄::

I osto Noldoiva

Tárë rambar varyear i osto Noldoiva Mithrimessë. I rambar nar ondoiva. I altë andor látë. Ohtari Eldaron tírar i andor. I alcar macilion síla calimavë.

Hísiel lelyëa terë i ando. Coar osto vinyë nar. Rimbë coar nar toava. I aldali nar imbë i coar. Mornië túla. Rimbë calmar telpeva fainear. I osto vanya ná.

Hísiel lelyea na i heru ohtarion. Mérarë quetë omentiëo mi i taurë. Túlarë na i mindon tára heruva.

Mesto Noldor

Vysoké hradby ochraňujú mesto Noldor na pobreží Mithrimu. Hradby sú kamenné. Vysoké brány sú doširoka otvorené. Elfskí bojovníci strážia brány. Lesk ich mečov svieti jasne.

Hísiel prechádza cez bránu. Domy mesta sú nové. Mnohé domy sú drevené. Mnohé stromy sú medzi domami. Tma prichádza. Mnohé strieborné lampy vyžarujú svetlo. Mesto je krásne.

Hísiel ide k veliteľovi bojovníkov. Chcela by rozprávať o stretnutí v lese. Prichádza k vysokej veži veliteľa.

3.2 GRAMATIKA

Anglické „of“ zodpovedá v Quenyi dvom rozličným pádom, preto musíme dávať pozor, aby sme to v preklade správne odlíšili. Sú to genitív a posesív.

3.2.1 Genitív

Hlavnou funkciou genitívu v Quenyi je vyjadrovať, že

- niečo má svoj pôvod z niečoho iného
- niečo je časťou niečoho iného
- niečo je predmetom rozhovoru.

Genitív sa tvorí pridaním koncovky **-o** v singulári a v duáli a koncovky **-on** v pluráli a partitívnom pluráli. Táto koncovka sa pridáva *po* ostatných (partitívno)-plurálových/duálových koncovkách. Ak sa však podstatné meno končí na **-a**, to je nahradené pridaním **-o** namiesto vytvorenia *-ao*, lebo takéto spojenie nie je v quenyjskom slove možné. Ak sa podstatné meno končí na **-o**, nedajú sa nominatív jednotného čísla a genitív odlíšiť. Pár príkladov:

alda (strom) → aldo (zo stromu)
lassë (list) → lassëo (z listu)
elen (hviezda) → eleno (z hviezdy)
aldar (stromy) → aldaron (zo stromov)
lassi (listy) → lassion (z listov)
meldo (priateľ) → meldo (z/od priateľa)
rancu (pár rúk) → rancuo (z oboch rúk)
ciryat (pár lodí) → ciryato (z oboch lodí)
aldali (nejaké stromy) → aldalion (z nejakých stromov)

V Quenyi môže genitív nasledovať za iným podstatným menom (napr. **quenta Silmarillion** (príbeh o Silmariloch); ale môže stáť aj pred podstatným menom, tak ako v **aldaron lassi** (listy stromov).

Podstatné meno, ktoré je opísané genitívom (v našom príklade **aldaron lassi** sa tým myslí „listy“), nepotrebuje v Quenyi určitý člen. Preto sa výraz nemôže preložiť ako *nejaké listy nejakých stromov* (*some leaves of some trees*), ale pokojne sa môže pridať aj určitý člen bez zmeny významu a napísať **i lassi aldaron**. **Lassi aldaron** však môže znamenať aj „listy niektorých stromov (the leaves of some trees)“ (genitív určuje iba podstatné meno v nominatíve); aby sme povedali „listy stromov (the leaves of the trees)“ bez ďalšieho významu, musíme použiť **[i] lassi i aldaron**.

3.2.2 Posesív

Hlavným cieľom posesívu v Quenyi je vyjadrovať, že

- niečo patrí niekomu
- niečo je vyrobené z nejakého materiálu, alebo
- niečo je charakterizované nejakým iným predmetom.

Posesív v singulári, duáli a partitívnom pluráli sa tvorí pridaním koncovky **-va**, v pluráli dlhšej koncovky **-iva** (ktorá nahradí hocikakú bežnú plurálovú koncovku **-r** alebo **-i**). Preto plurál posesívu slova **alda** (strom) nie je *aldariva* ale **aldaiva** (zo stromov). V duáli sa koncovka **-va** priamo pripojí k duálovej koncovke, ale ak je duálová koncovka **-t**, mení sa na **-wa**, takže duál posesívu slova **ciryra** (loď) nie je *ciryatva* ale **ciryatwa** (z oboch lodí). Ak sa podstatné meno končí spoluhláskou, koncovka je tiež **-wa**, napr. **aranwa** (od kráľa).

Okrem toho je tu nová (ale našťastie zriedkavá) komplikácia: v slovách s viac ako dvomi slabikami (nepočíta sa koncovka **-va**) a v slovách, v ktorých sú všetky slabiky krátke, napr. **ciryali** (nejaké lode), sa posledná slabika pred pridaním koncovky **-va** predlžuje, takže **ciryalíva** namiesto *ciryaliva* (kvôli nepríjemným prízvukovým záležitostiam, ktorým sa takto vyhneme). Ale **tië** sa mení na **tieva**, lebo má len dve slabiky. V tomto pravidle je tiež výnimka – dvojhĺska **ui** sa počíta ako dve krátke slabiky namiesto jednej dlhej, takže z **cuilë** (život) nájdeme **cuiléva** namiesto *cuileva*.

Zopár príkladov:

alda (strom) → aldava (zo stromu)
lassë (list) → lasseva (z listu)
elen (hviezda) → elenwa (z hviezdy)
aldar (stromy) → aldaiva (zo stromov)
lassi (listy) → lassiva (z listov)
meldo (priateľ) → meldova (z/od priateľa)
rancu (pár rúk) → rancuva (z oboch rúk)
ciryat (pár lodí) → ciryatwa (z oboch lodí)
aldali (nejaké stromy) → aldalíva (z nejakých stromov)

Na rozdiel od genitívu podstatné mená v posesíve zvyčajne nasledujú za iným podstatným menom, preto **macili ohtariva** (meče bojovníkov). Ako v prípade genitívu, určitý člen sa môže použiť na určenie výrazu, aby sa odlíšilo medzi **macili ohtariva** (meče bojovníkov) ([the] swords of warriors) a **macili i-ohtariva** (meče (tých) bojovníkov) ([the] swords of the warriors), určitý člen pred **macili** je možný, ale žiadnym spôsobom neovplyvní preklad – spojenia v posesíve sú dostatočne rozhodné bez určitého člena.

3.2.3 Genitív alebo posesív

V predchádzajúcich častiach sme len stručne preberali otázku, či sa má anglické „of“ preložiť do Quenye v genitíve alebo posesíve. Túto otázku si teraz preberieme detailnejšie.

Do genitívu jednoznačne patria rodinné vzťahy osôb, tak ako **yendë arano** (dcéra kráľa) alebo **indis arano** (manželka kráľa). V širšom zmysle sú takmer všetky vzťahy medzi osobami vyjadrené genitívom, napr. **heru ohtarion** (veliteľ bojovníkov). Posesív použijeme pravdepodobne iba vtedy, ak by sme hovorili o otrokoch: **mól aranwa** (otrok patriaci kráľovi).

Do posesívu jednoznačne patria opisy vlastníctva, t.j. **macil Hísielwa** (Hísielin meč). Rovnako sa používa, keď chceme povedať, že niečo je z niečoho vyrobené, napr. **ramba ondova** (hradba z kameňa = kamenná hradba), **macil angava** (meč zo železa = železný meč).

There is a slight nejednoznačnosť kvôli tomu, že genitív sa používa tiež na vyjadrenie pôvodu vecí, preto by mohlo byť aj **Hísielo macil** (Hísielin meč); ale v porovnaní s **macil Hísielwa** sa to vzťahuje na meč, ktorý ukovala Hísiel, alebo ho aspoň vlastnila, kým posesív sa vzťahuje na meč, ktorý je práve teraz v jej vlastníctve.

Vyjadrenie vlastností je ďalšie oblasť, v ktorej je hranica medzi oboma pádmami nejasná. Ak použijeme genitív, ako v **alcar macilion** (lesk mečov), zdôrazňujeme, že lesk je niečo pochádzajúce z mečov. Na druhej strane **alcar maciliva** (lesk mečov) sa vzťahuje na lesk ako stálu vlastnosť mečov (čo nie je kvôli korózii celkom pravdivé prehlásenie).

Ak niekto rozpráva príbeh o niečom, téma tejto témy je zvyčajne v genitíve, napr. **quenta ohtarion** (príbeh bojovníkov = príbeh o bojovníkoch). Toto vedie k prekvapivému pravidlu, že i keď genitív obvykle opisuje niečoho pôvod, rozprávač príbehu je daný v posesíve, aby sa vyhol nedorozumeniam. Takže **ohtarion quenta Hísielwa** je príbeh o bojovníkoch, ktorý rozpráva Hísiel, i keď ten príbeh nevlastní v žiadnom zmysle (no, možnože copyright elfovia poznali...).

A napokon sa genitív používa na označenie niečoho, čo je časťou celku, napr. **andu rambaron** (obe brány hradieb) alebo **hendu Hísielo** (Hísieline oči). Ak si nie sme istí, čo použiť, tak je vždy preferovaný genitív. V treťom veku začína genitív v Quenyi nahrádzať posesív.

3.2.4 Posledné ohybné slovo

Táto časť sa zaoberá otázkou, čo sa stane, ak prídavné meno opisuje podstatné meno v genitíve alebo posesíve, napr. „meč mocného kráľa“ alebo „listy vysokých stromov“.

Najjednoduchším riešením v takejto konštrukcii je umiestniť prídavné meno ako posledné slovo. Skloňovanie sa v tom prípade bude týkať iba prídavného mena, jeho podstatnému menu stačí pridať len plurál, duál alebo partitívny plurál, teda **macil aran tauro** (meč pochádzajúci od mocného kráľa).

Rovnako je však možné umiestniť prídavné meno pred podstatné meno, ktoré opisuje. V takomto prípade sa ohýbanie týka podstatného mena. Toto je pravidlo posledného ohybného slova, ktoré znie tak, že ak dlhšie spojenie je ohýbané v určitom páde, iba posledné slovo tohto spojenia môže prijať pádovú koncovku, všetky ostatné slová môžu prijať už len plurálovú.

Ak je však prídavné meno vložené do vedúcej pozície, treba dávať pozor na slovosled: aby sme zaistili, že to nikto neprečíta ako „mocný meč kráľa“, napíšeme **taura arano macil**.

Pri uplatnení ohýbania prídavného mena v pluráli sa často stáva, že prídavné meno má plurálovú koncovku **-e** – tá sa zmení na **-i**, keď sa pridá ďalšia koncovka, v spojení s posesívom to vedie napr. k vytvoreniu **-íva** (dlhé **í** vytvorené z dvoch krátkych **-ii**- alebo v genitíve **-ion**, ako v **i lassi aldar tárion** (listy vysokých stromov). Ďalšie príklady:

tuo rancu tucion (sila páru silných rúk)
 linyenwa norno lassë (list starého dubu)
 nóre anduni ringíva (krajina chladných večerov)

3.3 SLOVNÁ ZÁSoba

Quenya	Slovenčina (angličtina)	Quenya	Slovenčina (angličtina)
alcar	sláva, nádhera, lesk	mindon	veža
alta	vysoký	mól	otrok
anga	železo	mornië	tma, temnota
calma	lampa	ohtar	bojovník
ciryá	loď	ondo	skala, kameň
coa	dom	quenta	príbeh
cuilë	život	ramba	stena, múr, val
elen	hviezda	taura	mocný, silný
faina-	vyžarovať svetlo	telpë	striebro
heru	pán, veliteľ (lord)	toa	drevo
indis	manželka	varya-	ochrániť
láta	široko otvorený (wide open)	vinya	nový
macil	meč	yendë	dcéra
mi	v (in)		

3.4 TENGWAR

3.4.1 Samohlásky

Samohlásky v Quenyi sa píšú ako čiarky a mäčkene („tehtar“) nad spoluhlásky. Používame \acute{a} , \acute{e} , \acute{i} , \acute{o} a \acute{u} .

Pretože slová v Quenyi zvyčajne končia na samohlásku, poradie čítania je „zdola nahor“, napr. každá samohláska, ktorá nasleduje za spoluhláskou, je písaná nad ňu; spojenie \acute{c} sa preto číta ako **ca**, nie *ac* (ako by to bolo v sindarskom móde), napr. \acute{c} \acute{a} \acute{l} **calma** (lamp).

Ak sa slovo začína samohláskou alebo dlhou samohláskou, treba napísať pod tehtu nosič. Nosič môže byť krátky **i** a dlhý **j**. Krátkym nosičom označujeme krátke samohlásky, zatiaľ čo dlhým nosičom dlhé samohlásky, teda \acute{p} \acute{c} **tecë** (písať), ale \acute{p} \acute{c} **téca** (píše) alebo \acute{i} \acute{h} **anta** (dať).

Prípadne však môžeme *e*, *o* a *u* napísať ako \acute{e} , \acute{o} a \acute{u} nad spoluhlásku alebo krátky nosič. Takže \acute{p} \acute{c} alebo \acute{p} \acute{c} **túla** (prichádza) sú rôzne spôsoby ako napísať tú istú vec.

3.4.2 Dvojhásky

Dvojhásky v Quenyi sú *ai*, *au*, *oi*, *ui*, *eu* a *iu*. Žiadna iná kombinácia dvoch samohlások nie je dvojháska a ďalej nasledujúce sa týka iba dvohlások. V porovnaní s bežným poradím písania je poradie pri dvojháskach obrátené: prvá samohláska sa píše ako tehta nad nosič označujúci druhú. Samohláskové nosiče sú \acute{a} , ktorý označuje *i* a \acute{o} označuje *u*. Takže \acute{a} sa číta ako **ai** a nie *ia*; \acute{o} sa číta ako **au** nie *ua*.

Ak sú dve samohlásky vedľa seba, ale netvorí dvojhásku, píšú sa nad nosiče, teda \acute{c} \acute{o} \acute{y} **laurië** (zlatí) (pl.).



Lekcia 4

MINULÝ ČAS,
PRIVLASTŇOVACIE KONCOVKY



1.1 TEXT

i Xʸ ídřýim

λῆιτ ρῖτ ἢ ἠρῶ Xʸḡ ídřýim in qřř ἢ i Xʸ iŷmá::

λῆιτ íτῶ 6ῖτ ρίτῆḡ iŷmá::

iŷmá in ρίτῆḡ λῆιτ:: ἠῖŷ ḡῆῖτ:: ἠῶ ἠῖŷτ ἡῖŷ

λῆιτ τῖḡ ἢ ρḡ in ρῶḡ:: ḡḡḡ ḡῖ ἠ ρḡ:: ḡḡḡ::

iŷmá ḡ ḡῖ ḡῖ ḡῖḡḡ

λῆιτ ḡῖ ḡῖ::

iŷmá i ḡῖ ḡḡḡḡ ḡῖḡ ḡῖḡ ḡῖ ḡῖḡ:: ἠῖŷḡ ḡῖḡḡ::

λῆιτ ἠῖŷ::

iŷmá i ḡῖ ḡῖḡ ḡḡḡ in i ḡῖ ḡῖ ḡῖ:: ḡῖḡḡ ḡḡḡḡ::

I heru ohtarion

Hísiel túla na mindon heruva ohtarion ar quéta na i heru Aranwë.

Hísiel: Elen síla tielyanna, Aranwë.

Aranwë: Ar tielyanna, Hísiel. Mára cenital. Man méral nyarë?

Hísiel: Lendemmë na taurë ar tirnemmë. Cennemmë Sinda mi taurë. Quentemmë.

Aranwë: Ma nero meldo Noldoron?

Hísiel: Nero senda.

Aranwë: I Sindar mahtaner cotumo sinomë epë tullemmë. Mérammë nilmenta.

Hísiel: Mára.

Aranwë: A mapa yulma limpeva ar a nyarë ilyë nati. Lastean omentielyo.

Pán bojovníkov

Hísiel prichádza k veži pána bojovníkov a rozpráva pánovi Aranwëmu.

Hísiel: Hviezda svieti na tvoju cestu, Aranwë.

Aranwë: A na tvoju cestu, Hísiel. Je dobré vidieť ťa. Čo by si chcela povedať?

Hísiel: Odišli sme do lesa a pozorovali. Videli sme v lese Sindu. Rozprávali sme sa.

Aranwë: Bol priateľom Noldor?

Hísiel: Bol priateľský. [dosl. Bol v mieri.]

Aranwë: Sindar bojovali s nepriateľom predtým, než sme prišli. Chceli by sme ich priateľstvo.

Hísiel: Dobre.

Aranwë: Vezmi si pohár vína a všetko povedz. Počúvam o tvojom stretnutí.

4.2 GRAMATIKA

4.2.1 Minulý čas

V Quenyi (podobne ako v angličtine) existuje niekoľko časov, ktoré sa použijú, keď rozprávame o niečom, čo sa stalo v minulosti. Minulý čas sa pravdepodobne používa na opísanie situácií, v ktorých sa niečo začalo v minulosti, ale je nejasné alebo nepodstatné, či už dej skončil. Napríklad vo vete „Vtedy som bol bojovníkom.“ zostáva otvorená otázka, či je rozprávač ešte stále bojovníkom alebo už nie. Na rozdiel od minulého času sa predprítomný čas používa na vyjadrenie toho, že niečo už bolo dokončené v minulosti, napr. „Bol som bojovníkom (ale už viac nie som).“.

V Quenyi sa minulý čas tvorí pomocou koncovky **-në**. Koncovky osoby a čísla sa pridávajú za ňu. Pre A-slovesá je to bez problémov – koncovka sa jednoducho pridá ku kmeňu:

lanta- (padáť) → lantanë (padnúť [min. čas]³) → lantanerë (padla)

hauta- (zastaviť) → hautanë (zastaviť [min. čas]) → hautanenyes (zastavil som ho)

faina- (vyžarovať svetlo) → i calmar fainaner (lampy vyžarovali svetlo)

Základné slovesá sú trochu komplikovanejšie, pretože koncovka **-në** sa pri nich môže zmeniť. Je to podmienené koncovou spoluhláskou slovesného kmeňa. Zmeny nastávajú preto, lebo sa môžu vytvoriť niektoré spoluhláskové kombinácie, ktoré nie sú v Quenyi možné. Spoluhlásky **-r**, **-m** a **-n** sú však bez komplikácií, k nim sa môže koncovka pridať jednoducho:

cen- (vidieť) → cennë (vidieť [min. čas]) → cennenyas (videl som to)

mer- (želať si, chcieť) → mernë (želať si, chcieť [min. čas]) → mernetyë (chcel si)

V prípade spoluhlások **-p**, **-t** a **-c** dochádza k takzvanej *nazálnej vsuvke*: Nosové **-n-** z koncovky sa presunie do slovesného kmeňa (a ak bolo poslednou spoluhláskou **-p**, zmení sa navyše nosová hláska na **-m-**):

tec- (písať) → tencë (písať [min. čas]) → i eldar tencer (elfovia písali)

quet- (hovoriť) → quentë (hovoriť [min. čas]) → quenten (hovoriť som)

³ pozn. prekl.: V Quenyi existuje (na rozdiel od slovenčiny) aj neurčitok slovesa v minulom čase, ktorý sa nedá do slovenčiny preložiť inak ako normálnym neurčitkom.

cap- (skočiť) → campë (skočiť [min. čas]) → campelmë (skočili sme)

A základné slovesá končiace na **-l** majú koncovku minulého času **-lë** namiesto **-në** (alebo inak povedané, musí sa zmeniť **-n-** na **-l-**):

tul- (prísť) → tullë (prísť [min. čas]) → tullero (prišiel)
wil- (letieť) → willë (letieť [min. čas]) → aiwi willer (vtáčiky leteli)

V Quenyi existuje tiež niekoľko slovíes, ktoré tvoria minulý čas nepravidelne. O väčšine z nich si povieme v nasledujúcich lekciami. Teraz si však predstavíme **lendë** (ísť [min. čas]), minulý čas od slovesa **lelya-** (ísť); je to dôležité slovo a v textoch sa bude často vyskytovať.

4.2.2 Minulý čas slovesa „byť“

Minulý čas slovesa „byť“ je podľa všetkého **ne** alebo **në** (byť [min. čas]). K tomuto tvaru sa pridávajú bežné koncovky, napr.

nen ohtar (bol som bojovníkom)
i alda tára në (strom bol vysoký)
i macili laurië ner (meče boli zlaté)

4.2.3 Privlastňovacie koncovky

V slovenčine sa privlastňovacie zámená používajú na vyjadrenie vlastníctva niečoho (napr. „môj meč“). V Quenyi sa namiesto nich používajú (možno ste uhádli...) koncovky. Sú to:

Vlastník	Singulár	Plurál
1. osoba	-nya (môj)	-lma, -mma, -lva (náš)
2. osoba	-lya (tvoj)	-lla (váš)
2. osoba (formálne)	*-tya (tvoj)	*-cca (váš)
3. osoba	-rya (jeho/jej/jeho)	-nta (ich)

Tri tvary pre koncovku „náš“ zodpovedajú inkluzívu, exkluzívu a duálu od „my“ v tomto poradí.

Privlastňovacie koncovky v singulári sa pridávajú vždy *pred* pádové koncovky. Platí to rovnako aj pre nominatív a akuzatív plurálu, takže „moja dcéra“ je v Quenyi **yendenyar** a nie ****yendernya**. Pri niektorých pádových koncovkách v pluráli (o ktorých budeme hovoriť neskôr) sa poradie môže obrátiť, ale vo väčšine prípadov sa bude privlastňovacia koncovka pripájať pred plurálovú pádovú koncovku. Ak podstatné meno končí na samohlásku, privlastňovacie koncovky sa pridávajú priamo, ak podstatné meno končí na spoluhlásku, zvyčajne sa vloží spojovacia samohlásku. Spravidla je to **-e-**, iba v 1. osobe singuláru sa uprednostňuje **-i-**.

macil (meč) → macilinya (môj meč)
macil (meč) → macilemmar (naše meče)
alda (strom) → aldarya (jeho strom)
aran (kráľ) → i macil aranelyava (meč tvojho kráľa)
calma (lampa) → alcar calmalmo (lesk našich lúč)

4.2.4 Predĺžený neurčitok

V Quenyi je možné pridať k neurčitku („vidieť“) zámenný predmet, ktorým dosiahneme dlhší tvar tvoriaci vo vete predmet („vidieť to“). Nie je tu však použitá bežná koncovka neurčitku, ale rozšírený neurčitok, ktorý tvorí koncovka **-ta**. V základných slovesách sa mení koncovka neurčitku **-ë** na **-i-**.

car- (robiť) → carë (robiť [neurčitok]) → caritas (urobiť to)
cen- (vidieť) → cenë (vidieť [neurčitok]) → cenital (vidieť ťa)
mapa- (zmocniť sa) → mapa (zmocniť sa [neurčitok]) → mapatas (zmocniť sa toho)

Dlhé neurčitky sa tak môžu použiť vo vete ako podmet alebo predmet:

Cenital ná mára. (Je dobré vidieť ťa.)
 Caritas farya. (Urobiť to stačí.)
 Méran mapatas. (Chcem sa toho zmocniť.)

Dlhý neurčitok sa tiež môže spájať s koncovkami privlastňovacích zámen, a v prípade potreby môžu nasledovať aj krátke koncovky označujúce predmet:

Cennentë mahtatanya. (Videli ma bojovať. [dosl. Videli bojovanie moje.]
 Caritalyas mára ná. (Je dobré, že to robíš. [dosl. Tvoje urobenie toho je dobré.]

4.3 SLOVNÁ ZÁSoba

Quenya	Slovenčina
cap-	skočiť
car-	robiť
cotumo	nepriateľ
epë	pred
farya-	stačiť, postačiť
lasta-	počúť
limpë	víno
mahta-	bojovať
mapa-	zmocniť sa, uchopiť
nyar-	rozprávať, povedať
senda	v mieri
tec-	písať
tielyanna	na tvoju cestu
yulma	pohár, kalich

4.4 TENGWAR

4.4.1 Písanie „y”

V spojeniach ty, ndy, sy, nty, ny a ry (ktoré sa vyskytujú dosť často v osobných zámenách) sa y píše ako dve bodky pod spoluhlásku, takže **hy** sa číta ako **nty**. Tehta pre samohlásku sa samozrejme môže napísať nad tú istú spoluhlásku.

Napríklad **inyë** (I), **coarya** (jej dom) or **hiruvalyë** (nájdeš).

Ak je y na začiatku slova, píše sa ako **anna** s dvomi bodkami pod **á**, ako v **yulma** (pohár).

4.4.2 Písanie „h”

Z dôvodu vývoja fonológie Quenye sa h na začiatku slova píše inak ako h v strede slova. Na začiatku sa používa hyarmen **h** ako v **hirin** (nachádzam), kým v strede slova harma **h** ako v **ohhtar** (bojovník).

Na napísanie prídychového hr alebo hl sa použije halla **h** (teda tretia tengwa pre písmeno h) ako v **hlarë** (počúť).

4.4.3 Písanie „s”

Zvyčajne sa s píše ako silme **s**, alebo ak sa má naň napísať tehta, tak silme nuquerna **s**. Existuje však niekoľko slov, v ktorých s predstavuje th v primitívnom elfskom jazyku. V Quenyi sa vyslovuje ako s, ale stále sa píše ako thule **h**. V slovnej zásobe označujeme takéto slová s (th-). Príkladom je **sinda** (Sivý elf).

Iný problém vzniká, ak s nasleduje po spoluhláske, tak ako v spojení ts alebo x = ks. V takom prípade sa s píše takto ᚱ ako v ᚱᚱᚱᚱᚱᚱ **Helcaraxë** (Ľadová triešť).

4.4.4 Písanie „nw“

I keď je v tabuľke tengwar nwalme ᚱᚱ predstavujúce hlásku nw, tento znak sa používa len na začiatku slova. V strede slova sa použije númen a vilya ako v ᚱᚱᚱᚱ **vanwa** (minulý, stratený).

4.4.5 Písanie „r“

Pre r máme dva znaky, rómen ᚱ a óre ᚱ . Rómen predstavuje „silnejšie“ r, používa sa na začiatku slova alebo medzi dvomi samohláskami, ako v ᚱᚱᚱ **tára** (vysoký). Óre je naopak slabšie a píše sa na konci slova alebo ako časť spoluhláskového spojenia, ako v ᚱᚱᚱ **orco** (ork) alebo ᚱᚱᚱ **nér** (muž).

4.4.6 Dvojité spoluhlásky

Okrem ss, ktoré píšeme ako esse ᚱ alebo esse nuquerna ᚱ , sa vyjadruje zdvojenie spoluhlásky čiarkou _ pod a spoluhláskou. Takže p sa číta ako **tt** napr. v ᚱᚱᚱ **metta** (koniec) alebo ᚱᚱᚱᚱ **ciryanna** (k lodi).

4.4.7 Iná možnosť písania

Pretože a je najčastejšou samohláskou v Quenyi, existuje aj skrátený písomný mód, v ktorom sa píše všetky samohlásky okrem a. Každá spoluhláska, za ktorou nasleduje ďalšia spoluhláska (nie vynechané a), sa označuje dole jednou bodkou.

Napríklad ᚱᚱᚱ **calma** (lampa). Pretože sa však autor tohto kurzu domnieva, že je to ťažšie čítať a že sa s podobným problémom stretne aj väčšina čitateľov, nebudeme písať žiaden text v tomto móde.



Lekcia 5

AORIST, ZÁPOR POMOCOU UMĚ



5.1 TEXT

i mǫ́y̆ m̄ lǫ́m̄

śy qāř mǫ́ym̄. m̄m i śy iw̄ řǫ́l̄:: i m̄śn̄ w̄ȳn̄ h̄h̄n̄
w̄h̄ȳw̄z̄:: i iř̄p̄ id̄ř̄ m̄j̄ ōm̄ā. m̄m in̄q̄n̄ ȳm̄n̄ řȳ ř̄č̄
iym̄ mǫ́y̆ m̄śl̄m̄:: i q̄r̄w̄n̄ iw̄n̄ ř̄č̄p̄ w̄d̄ř̄ i iř̄n̄::

ljh̄it̄ in̄ ȳp̄ iř̄n̄ m̄n̄ id̄ř̄ȳ:: w̄ȳh̄ l̄ȳ in̄ w̄d̄ř̄ in̄q̄n̄
w̄ ř̄ōȳ in̄ ōȳh̄ i iř̄p̄ iym̄:: ljh̄it̄ w̄č̄ řȳ i w̄q̄č̄.
m̄m iř̄č̄ řȳn̄ id̄ř̄ in̄ q̄m̄::

ljh̄it̄ iw̄ č̄m̄m̄ā:: iw̄ iř̄p̄ q̄l̄ō iř̄ȳm̄ in̄ q̄č̄ iř̄im̄
ōč̄w̄ȳ:: l̄h̄ȳ ič̄ȳ q̄č̄ȳm̄::

I nórë nu huinë

Serë caita nórenna, nan i serë umë tanca. I Noldor marir sintavë Mithrimessë. I alta ohta ná vanwa, nan orcor ranyar terë pallë ardar nórëo Noldoiva. I cotumor umir pusta mahta i eldar.

Hísiel ar rimbë eldar nar ohtari. Merintë hirë ar mahta orcor mi taurë ar varyantë i osto aranye. Hísiel melë turë i macil, nan eldali turir ehti ar cúr.

Hísiel umë linyenwa. Umë ista cuivë Eldaron ar cala Alduon Valimaro. Haryarë olori calloron.

Krajina pod tieňom

Mier leží na krajine, ale mier nie je pevný. Noldor bývajú pri jazere Mithrim len krátko. Veľká vojna prešla, ale orkovia sa prechádzajú po rozsiahlych ríšach noldorskej krajiny. Nepriatelia neprestávajú bojovať sa elfmi.

Hísiel a mnoho elfov sú bojovníci. Chceli by nájsť a bojovať s orkami v lese a chránia mesto a kráľa. Hísiel rada ovláda meč, ale niektorí elfovia ovládajú kopije a luky.

Hísiel nie je stará. Nevie o prebudení elfov a o svetle valinorských stromov. Stále má sny o hrdinoch.

5.2 GRAMATIKA

5.2.1 Aorist

Quenya má dva odlišné tvary prítomného času (podobne ako angličtina). Prítomný čas, ktorý hovorí o práve prebiehajúcom deji, sme prebrali v 1. lekcii. V protiklade k nemu je aorist, „večný“ tvar prítomného času. Jeho hlavnou úlohou je podať všeobecné pravdy, napr. **polin quetë i lambe eldaiva** (hovorím elfským jazykom, t.j. som schopný ním hovoriť kedykoľvek sa to žiada, ale nehovorím ním nevyhnutne práve teraz). Toto je večné vyjadrenie, lebo je to pravda teraz, ale bude aj v budúcnosti. Naopak **quetan i lambë eldaiva** (hovorím elfským jazykom [práve teraz]) je vyjadrenie označujúce práve prebiehajúci dej.

Okrem opisu zvykov, všeobecných právd a schopností (a tak podobne) sa aorist používa v situáciách, v ktorých čas zostáva bližšie nešpecifikovaný a v ktorých nie je dôležité, či dej práve prebieha alebo nie. Rozdiel medzi aoristom a prítomným časom nie je však v Treťom veku nijak veľký – hlavne aorist A-slovies sa často používa aj na vyjadrenie práve prebiehajúceho deja.

Pochopiť, ako sa tvorí aorist je ľahšie, ako pochopiť jeho presný význam. Základné slovesá v tvare neosobného singuláru majú aorist rovnaký ako neurčitok slovesa. K tomuto tvaru sa dá pripojiť plurálová koncovka **-r** alebo akákoľvek (dlhá alebo krátka) zámenná koncovka. Ak sa pridá koncovka, koncové **-ë** základného slovesa sa zmení na **-i**.

Hísiel polë tecë. (Hísiel vie písať.)

Eldar polir quetë i lambë eldaiva. (Elfovia hovoria elfským jazykom. [dosl. sú schopní, vedia])

Ceninyes. (Vidím to.)

A-slovesá majú tvar aoristu v singulári rovnaký ako kmeň slovesa, t.j. **lanta** (padá) z **lanta-** (padat'). K tomuto tvaru je možné pridať akúkoľvek známu koncovku:

Hísiel mahta. (Hísiel bojuje.)

Lassi lantar. (Listy padajú.)

Lindanyes. (Spievam to.)

5.2.2 Zápor pomocou umě

Jednou z možností, ako vytvoriť v Quenyi zápor, je použiť záporné sloveso **umě** (nie je) (to je aoristový tvar). Minulý čas tohto slovesa je **úmě**, prítomný čas je pravdepodobne ***úma** (nie je [práve teraz]), a budúci čas **úva** (nebude).

Dá sa použiť na popretie vzťahov medzi podstatnými menami a inými podstatnými menami alebo medzi podstatnými menami a prídavnými menami v prísudku:

Elda umě Nauco. (Elf nie je trpaslík.)
Ilyë lassí umir laurië. (Všetky listy nie sú zlaté.)
I andunë úma ringa. (Večer nie je chladný [práve teraz].)
I anduni sinomë umir ringë. (Večery sú tu [všeobecne] chladné.)
Umin Nauco. (Nie som trpaslík.)
Úman úmëa. (Nie som hladný [práve teraz].)
Úmenyë saila. (Nie som múdry.)

Umě je však ešte viac ohybné: môže sa spájať s jedným (alebo niekoľkými neurčitkami) na popretie slovies. Také spojenie sa nedá do slovenčiny preložiť doslova. Namiesto jednoduchého neurčitku je tu možné použiť aj predĺžený neurčitok.

I nauco umě polë quetë i lambë. (Trpaslík nevie hovoriť jazykom.)
Úman mahta. (Nebojujem [práve teraz].)
Úmen cenitas. (Nevidel som to.)
Nenwë umě polë mahta. (Nenwë nevie bojovať.)

5.2.3 Vyjadrenie spojky „a“ v pároch

Ak má niekto na mysli pár vecí alebo osôb (ako „nebo a zem“), nemusíme použiť iba **ar** na ich spojenie. Ak sa niektoré zo slov končí na spoluhlásku, namiesto tejto spojky sa môže použiť koncovka **-yë** (nedá sa pripojiť k samohláske). Koncové **-sye** by malo byť **-rye**.

Nenwë Hísielyë (Nenwë a Hísiel)
Tári aranyë (kráľovná a kráľ)

5.3 SLOVNÁ ZÁSoba

Quenya	Slovenčina	Quenya	Slovenčina
alta	veľký, rozsiahly (veľkosťou)	mel-	milovať, ľúbiť, mať rád
arda	riša	nauco	trpaslík
caita-	ležať (na zemi)	nórenna	na krajinu
cala	svetlo	ohta	vojna
callo	hrdina	olor	sen
cú	luk	palla	široký, rozľahlý
cuivë	prebudenie	pusta-	zastaviť, prestať
ehtë	kopija	saila	múdry
harya-	mať, vlastniť	serë	pokoj, mier
hir-	nájsť	sinta (th-)	krátky
huinë	tieň, šero	tanca	pevný, stabilný, spoľahlivý
ista-	vedieť	tur-	ovládať, narábať, kontrolovať
linda-	spievať	umëa	zlo
mar-	bývať, prebývať, byť usadený	vanwa	uplynulý, minulý

5.4 KONVERZÁCIA — PRIVÍTANIE A ROZLUČENIE

V treťom veku Stredozeme sa Quenyou hovorí len veľmi málo pri formálnych príležitostiach, preto sú známe pozdravy takisto skôr formálne. Na druhú stranu je celkom možné, že Noldor, veľkí milovníci umeleckého použitia jazyka, používali podobné prepracované frázy medzi sebou.

Ak oslovuješ niekoho (napr. kráľa) veľmi formálne, môžeš použiť

Aiya [meno]! (Vitaj [meno]!),

A spojiť to s titulom osoby

Aiya Feanáro, aranion analta! (Vitaj Fëanor, najväčší kráľ!)

Pri menej formálnej príležitosti, ako je stretnutie iných elfov na ceste, môžeš použiť

Elen síla lúmenna omentielvo! (Hviezda svieti na hodinu nášho stretnutia!)

Pamätaj však, že sa to dá použiť, iba ak sa stretnú dve osoby (ale dve skupiny) (pamätaj, že Quenya má rozdiel medzi plurálom a duálom). Ak sa stretnú tri alebo viac skupín, mal by si povedať

Elen síla lúmenna yomenielmo! (Hviezda svieti na hodinu nášho stretnutia!)

(**yomenië** je správne slovo pre stretnutie viacerých ako dvoch). Rozdiel medzi týmito dvomi frázami sa stratil v preklade. Buď opatrný pri používaní takýchto fráz, treba dbať na rozdiel medzi duálom a plurálom a hlavne medzi exkluzívnym a inkluzívnym „my“ – ak použiješ *yomeniemmo* namiesto **yomenielmo**, vylúčiš ďalšiu skupinu zo svojho pozdravu (a to nie je vôbec slušné!).

Podobným pozdravom je

Anar caluva tielyanna! (Slnko bude svietiť na tvoju cestu!)

Zbohom môžeš povedať v Quenyi použitím

Namárië! (Zbohom!)

Alebo aj

Nai autuvalyë séressë! (Nech odídeš v pokoji!)

alebo

Mára mesta. (Dobrá cestu.)

Massë i Sinda?

Hilyala auressë Hísiel ar Nenwë enlelyear taurena. Merintë hirë i Sinda i cennentë.

Hísiel: Nalvě i nómessë yassë në omentielva.

Nenwë: Ar i lúmë yassë merneru tulë.

Hísiel: Massë náro?

Nenwë: A lasta i lamma Rómessë! Mahtalë ná!

Hísiel: Lelyalvě alarcavë Rómenna yassë i mahtalë!

Túlantë nómena yassë quen mahtanë.

Hísiel: Á cenë sercë talamessë!

Nenwë: Rimbë orcor ner sinome ar mapaner i Sinda. Hilyatat alasaila ná.

Hísiel: Úma alasaila. Hilyeanyë!

Kde je Sinda?

Na nasledujúci deň Hísiel a Nenwë znovu idú do lesa. Chceli by nájsť Sindu, ktorého videli.

Hísiel: Sme na mieste, (na ktorom) bolo naše stretnutie.

Nenwë: A hodina, (v ktorú) chcel prísť.

Hísiel: Kde je?

Nenwë: Počúvaj, zvuk na východe! Je to boj!

Hísiel: Ideme rýchlo na východ, kde je ten boj!

Prichádzajú na miesto, (na ktorom) niekto bojoval.

Hísiel: Pozri, krv na zemi!

Nenwë: Mnoho orkov tu bolo a uniesli Sindu. Prenasledovať ich je nemúdre.

Hísiel: Nie nemúdre! Ja prenasledujem!

6.2 GRAMATIKA

6.2.1 Lokatív

Predtým sme sa vyjadrovali o mieste, kde sa niečo deje, pomocou predložky. Používali sme **mi** (v), napr. **mi taurë** (v lese). I keď je to v Quenyi možné, je to skôr nezvyčajné. Oveľa bežnejšie je vyjadriť sa pomocou pádovej koncovky. Príslušným pádom pre vymedzenie miesta (a prípadne aj času) je lokatív.

Tento pád sa tvorí koncovkou **-ssë** v singulári, **-ssen** v pluráli a partitívnom pluráli (v ňom sa pridá ku koncovke **-li**) a **-tsë** v duáli. K podstatným menám končiacim na samohlásku sa môžu tieto koncovky pridať priamo. Týka sa to aj podstatných mien s koncovkou privlastňovacieho zámena:

coassë (v dome)

coassen (v domoch)

tauressë (v lese)

ciryatsë (na oboch lodiach)

lúmessë (v hodinu)

eldalissen (s nejakými elfmi)

coanyassë (v mojom dome)

K podstatným menám končiacim na spoluhlásku sa musí pridať spojovacia samohláska. V singulári a duáli je to **-e-**, ale v pluráli sa pravdepodobne použije bežná plurálová koncovka **-i-** (partitívny plurál sa vždy končí samohláskou vďaka koncovke **-li**):

mindonessë (na veži)

mindonissen (na vežiach)

mindonetsë (na oboch vežiach)

orontissen (na vrchoch)

Pri podstatných menách končiacich v duáli na **-u** sa podľa všetkého uprednostňuje koncovka singuláru **-ssë** pred **-tsë**, lebo nie sú potrebné obe duálové koncovky **-u** a **-t-** naraz:

andussë (na oboch bránach)

(pozn. prekl.: v slovenčine sa lokatív prekladá podľa kontextu s vhodnou preložkou, pričom dávame odpoveď na otázku „kde?“)

6.2.2 Alatív

Podobne ako miesta, aj smery môžeme v Quenyi vyjadriť pomocou pádovej koncovky. Príslušná pád sa nazýva alatív. Používa sa na vyjadrenie smerovania ako „ku“, ale niekedy aj ako „do“ a obzvlášť v kombinácii s **caita-** (ležať) sa môže použiť na vyjadrenie predložky „na“ (pozn. prekl.: odpovedáme na otázky „kde?“, predložku vyberieme podľa kontextu).

V singulári sa alatív tvorí pridaním koncovky **-nna**. V pluráli je to koncovka **-nnar**, v duáli **-nta**. V partitívnom pluráli sa ku koncovke **-li** pridá koncovka **-nnar**. Pre podstatné mená končiace na samohlásku to znova nie je problém:

coanna (do domu)
i taurena (do lesa)
aldannar (ku stromom)
ciryanta (k obom lodiam)
eldalinnar (k nejakým elfom)
Isil síla tienyanna. (Mesiak svieti na moju cestu.)
Hísie caitëa nórenna. (Hmla padá na krajinu.)

K podstatným menám končiacim na samohlásku sa pridávajú samohlásky, ktoré poznáme už z lokatívu: v singulári a duáli **-e-**, v pluráli skôr **-i-**:

orontenna (ku hore)
orontinnar (ku horám)

Pri podstatných menách končiacich v duáli na **-u** použijeme ako v prípade lokatívu singulárovú koncovku **-nna** a nie duálovú **-nta**:

andunna (k obom bránam)

Ak z kontextu nie je jasné, či má alatív vyjadrovať „ku“ alebo „do“, napr. **lelyëan coanyanna** môže byť „idem k môjmu domu“ alebo „idem do môjho domu“, môže byť namiesto alatívou použitá predložka, ktorá to jasne určí: **lelyëan minna coanya** sa dá preložiť len ako „idem do môjho domu“.

6.2.3 Skrátené tvary

Pri pridávaní koncovky privlastňovacieho zámena alebo pádovej koncovky sa niekedy stane, že sa slovo končí na rovnakú spoluhlásku, na akú začína koncovka. Napríklad v spojení „môj kráľ“ máme koncové **-n** v **aran** a začiatkové **-n-** v **-nya**. Podľa normálnych pravidiel by sme utvorili **araninya** (môj kráľ), ale pravdepodobne je v Quenyi bežnejší skrátený tvar **aranya**.

Z toho vyvodíme, že rovnaké spoluhlásky môžeme zlúčiť, keď pripájame koncovku:

mindonna (k veži)
ohtarya (jeho bojovník)
macilya (váš meč)
indissë (na žene)

Niekedy nájdeme dokonca ešte viac skrátenejšie tvary, ako **yonya** (môj syn) z **yondo** (syn) namiesto **yondonya**, ale je obtiažne podať pravidlá, v akých prípadoch môže byť takéto skrátenie prípustné. Niektoré skrátenia sa však zdajú byť celkom bežne. Tie najdôležitejšie sa týkajú smerov **Formen** (sever), **Hyarmen** (juh), **Rómen** (východ) a **Númen** (západ). Koncové **-n** vynecháva bežne pri určovaní smerov alebo polôh:

Formessë (na severe)
Rómessë (na východe)
Númena (na západ)
Hyarmenna (na juh)

6.2.4 Vzťahné vety

V Quenyi sú dve rôzne vzťahné zámená. Prvé, **i**, je nesklonovateľné (t.j. neprijíma žiadnu pádovú koncovku) a totožné s určitým členom. Podľa všetkého sa používa len pre osoby a aj vtedy len v nominatíve a akuzatíve bez rozdielu v čísle:

i elda i ná ohtar (elf, ktorý je bojovník)
i nauco i cennenyë (trpaslík, ktorého som videl)
eldali i lender (nejakí elfovia, ktorí odišli)
tornet i mahtar (obaja bratia, ktorí bojovali)

Vo všetkých ostatných situáciách, t.j. ak vzťahné zámeno predstavuje vec alebo osobu v iných pádoch, použijeme zámeno **ya**. Toto zámeno sa skloňuje rovnako ako iné normálne podstatné meno, t.j. môže dostať pádovú koncovku ako **yassë** (na ktorom) atď.:

macil ya Hísiel turë (meč, ktorý Hísiel ovláda)
aldar yar cennenyë (stormy, ktoré som videl)
lúmë yassë Feanáro firmë (hodina, v ktorú Feanor zomrel)
i nér yo yondo mahtanen (muž, s ktorým synom som bojoval)
tië yanna lelyammë (smer, na ktorý cestujeme)
Tinco yava macil ná erë. (kov, z ktorého tento meč je [vyrobený], je oceľ)

6.3 SLOVNÁ ZÁSoba

Quenya	Slovenčina	Quenya	Slovenčina
alarca	rýchly, ponáhľajúci sa	lúmë	hodina, čas
alasaila	nemúdry	*mahtalë	boj
aurë	deň	nómë	miesto
en-	predpona re-, znovu	Númen	západ
erë	oceľ	quen	niekto
fir-	zomrieť	Rómen	východ
Formen	sever	sercë	krv
hilyala	nasledujúci	talan (talam-)	podlaha, zem
Hyarmen	juh	tinco	kov
Isil	Mesiac	toron (torn-)	brat
lamma	zvuk	yondo	syn

6.4 KONVERZÁCIA — POŽADOVANIE VECÍ

Ak cestuješ s elfmi, môžeš skončiť v situácii, keď s nimi stráviš večer okolo ohňa. Ak okolo koluje jedlo, (a v iných situáciách), je užitočné, ak budeš vedieť dosť quenyjsky, aby si o niečo vedel požiadať.

Nauč sa prosím používať v prvom rade správne zámená — mal by si vždy myslieť na rozdiel medzi formálnym **-lye** a neformálnym **-tye**, rovnako ako spoznať, kedy použiť inkluzívne, exkluzívne a duálne „my”. Inak môžeš pôsobiť neúmyselne drzo.

Ak chceš požiadať o niečo veľmi zdvorilo, môžeš skúsiť

Ma nin antalyë . . . ? (Mohli by ste mi podať. . . ?)

Ak máš už nejaké známosti s elfom, môže byť aj

Ma nin antatyë . . . ? (Mohol by si mi podať. . . ?)

Ak je tvoje želanie naozaj naliehavé (a netreba príliš dbať na slušnosť), ďalšia možnosť je:

Ánin anta . . . ! (Podaj mi. . . !)

Ak by si znovu chcel naplniť svoj pohár, môžeš požiadať

Ma nin enquantatyë yulmanya? (Môžeš mi doliať môj pohár?)

Obyčajne svoje želanie môžeš vyjadriť ako

Méran . . . (Prajem si [Chcel by som] . . .).

Po tom, čo bolo tvoju želaniu vyhovené, môžeš vyjadriť svoju vďačnosť použitím

Len hantanyë. (Ďakujem vám.)

Ak si bol sám o niečo požiadaný a hodláš niečo podať, môžeš skúsiť

Mára. (Dobre.) alebo Antean. ([Áno], podám.)

Ak prosbu odmietneš, povieš

Vá alebo Aván (Nie.)

Použitím nasledujúceho zoznamu slov by si mal byť schopný vytvoriť úplné prosby ako

Ma nin antatyë i yulma limpeva? (Mohol by si mi podať pohár vína?).

Pamätaj, že posesív „mať víno“ sa tu využíva na vyjadrenie vlastníctva toho pohára!

You might ask for the following:

Jedlo: apsa (uvarené jedlo, pokrm), masta/massa (chlieb), lís (liss-) (med), sáva (džús, šťava), pirya (sirup), yávë (ovocie), porë (múka), culuma (pomaranč), sulca (jedlý koreň), coimas (lembas), miruvóřë („medovina“, valinorský nápoj), limpë (víno), sulpa (polievka), pio (slivka, višňa, čerešňa), piucca (bobuľa), tyuru (syr)

Stolový riad: yulma (pohár), sicil (nôž, dýka), venë (nádoba, miska)



Lekcia 7

DATÍV A ABLATÍV, GERUNDIUM, SUPERLATÍV



7.1 DIALÓG

ἄδρῆς

ἰ ἰνὸν ἔειπὼν ἑαυτῷ· ἴν ἰ ἰρ ἰξὼν λείπὼν ἰρῶν:: ὡς ῥῆσιν
ἰρῶν ῥῶν ἴν ἰρῶν ἰ ἰνὸν λῶν ῥῆσιν:: λῆσιν ἰρῶν ἰρ
ῥῆσιν ἰρῶν ἴν ἰρῶν ὡς ῥῆσιν ἰρῶν:: ῥῶν
λῶν ῥῆσιν:: ὡς ῥῆσιν ἰρῶν ἰρῶν ῥῶν ἰρῶν:

λῆσιν ἰρῶν ὡς ῥῆσιν ἰρῶν:: ἰρῶν ἰ ἰρῶν ἰρῶν ἴν ἰρῶν
ἰρῶν:: ῥῶν ὡς ῥῆσιν ἰρῶν ἴν ἰρῶν ἰρῶν:: ἰρῶν
λῶν ἰρῶν ῥῶν ἰρῶν ὡς ῥῆσιν ἰρῶν:: λῆσιν ἰρῶν ἰρῶν
ἰρῶν ἰρῶν ὡς ῥῆσιν ἰρῶν:: ἰρῶν ἰ ἰρῶν ἰρῶν ὡς ῥῆσιν:
ὡς ῥῆσιν ἰρῶν:: ὡς ῥῆσιν ὡς ῥῆσιν:

Mahtalë

I orcor lelyear lintavë, ar i atta eldar hilyear andavë. Mentessë túlantë ambonnar taureva ar cénantë i orcor hauta palanvë. Hísiel antea ilyë pilinderyar Nenwen ar lelyea muinavë nómenna orcoiva. Sinomë hautearë. Mettassë pilindi Nenwëo wílar taurello orcoin.

Hísiel cápa nómerya foinallo. Céna i Sinda nútessen ar cainen orcor. Túrarë macilerya analarcavë ar mácarë atta orcor. Nenwë hortëa rimbë pilindi nuhtien mahta orcor. Hísiel ná ohtar anverya, nan sercerya síra lintavë. Nan i orcor úmar veryë. Úmar merë firë Sindan. Mentessë autear.

Boj

Orkovia pochodujú rýchlo a dvaja elfovia sledujú dlho. Nakoniec prichádzajú k lesnatým vrchom a vidia, že orkovia oddychujú ďaleko. Hísiel dáva všetky svoje šípy Nenwemu a ide potajomky k miestu orkov. Tu čaká. Nakoniec Nenweho šípy letia z lesa na orkov.

Hísiel vyskakuje zo svojho skrytého miesta. Vidí Sindu v putách a desať orkov. Ovláda svoj meč nesmierne rýchlo a zabíja dvoch orkov. Nenwë posielala veľa šíпов, aby zabránil orkom bojovať. Hísiel je veľmi odvážna bojovníčka, ale jej krv tečie rýchlo. Ale orkovia nie sú odvážni. Nechcú zomrieť kvôli Sindovi. Nakoniec utekajú.

7.2 GRAMATIKA

7.2.1 Datív

Podobne ako v slovenčine (a v mnohých iných rečiach), aj v Quenyi existuje datív. Používa sa na vyjadrenie niekoho vlastníctva. Obyčajne datív označuje toho (alebo to), kto nejakým činom vyjadreným pomocou slovesa, získava. Typickým príkladom je sloveso „dať“ (z ktorého je názov datív odvodený v latinčine): vec, ktorá je daná, je v akuzatívne, kým niekto, kto prijíma dar (a preto z toho získava) je v datíve. Datív môžeme použiť, keď chceme vyjadriť, že niečo je pre niekoho, ale zrejme aj, že je proti nemu, takže by sa mohol použiť aj vo vete „Bojujem proti orkom“.

Datív sa tvorí pridaním koncovky **-n** ku kmeňu podstatného mena v singulári. Vo všetkých podstatných menách končiacich v pluráli na **-r** túto koncovku nahradí **-i** pred pridaním **-n** (podobne ako v prípade posesívu). Ku všetkým podstatným menám končiacim v pluráli na **-i** sa koncovka datívu pridáva priamo. Duálová koncovka datívu je **-nt**. Ak má podstatné meno duálovú koncovku v nominatíve **-u**, zrejme sa použije singulárová koncovka **-n**. K partitívnemu plurálu sa koncovka **-n** jednoducho pridá.

K podstatným menám končiacim na spoluhlásku sa musí pridať spojovacia samohláska **-e** predtým, než sa pridá koncovka datívu. Pretože je koncovka tak krátka, nemôže s koncovým **-n** v slove: „kráľovi“ je preto vždy **aranen** a nikdy nie iba *aran*.

coan (domu)
lassen (listu)
i ciryain (lodiam)
lassin (listom)
ciryant (obom lodiam)
andun (obom bránam)
aranen (kráľovi)
aranyan (môjmu kráľovi)
casallin (nejakým trpaslíkom)

Vo vete môžu byť naraz aj dva predmety – v datíve a v akuzatívne. Podobne ako v slovenčine, ani v Quenyi nezáleží na ich poradí.

Mahtan i nórenyan. (Bojujem za svoju krajinu. [dosl. Bojujem mojej krajine.]
Anteatyë i naucon harma. (Dávaš trpaslíkovi poklad.)
Anteatyë harma i naucon. (Dávaš poklad trpaslíkovi.)

7.2.2 Ablatív

Posledným pádom zaoberajúcim sa nejakou polohou je ablatív. Vyjadruje smer, odkiaľ niečo prichádza a do slovenčiny sa prekladá pomocou predložiek z, od.

V singulári sa tvorí koncovkou **-llo**. V pluráli je to **-llon** (alebo **-llor**). Duálová koncovka je **-lto**. Ak sa podstatné meno končí na samohlásku, pridávajú sa tieto koncovky priamo. V partitívnom pluráli je správne **-llo** aj **-llon**, ktoré sa pridá ku koncovke **-li**.

coallo (z domu)
lassello (z listu)
ciryalto (z oboch lodí)
coallon (z domov)
eldalillon (od nejakých elfov)

K podstatným menám končiacim na spoluhlásku sa musí v singulári a duáli pridať spojovacia samohláska **-e-**; v pluráli je to pravdepodobne **-i-**. Podstatné mená, ktoré majú duálovú koncovku v nominatíve **-u**, pravdepodobne uprednostňujú skôr koncovku **-llo** ako **-lto**. Pri podstatných menách končiacich na **-l** môže koncovka ablatívu splynúť s koncovou spoluhláskou:

aranello (od kráľa)
natillon (od/z vecí)
andullo (od oboch brán)

Ako sa už povedalo, ablatív označuje smer, odkiaľ niečo prichádza. To môže niekedy viesť k zameneniu vo význame s genitívom, pokiaľ ten označuje pôvod. Spojenie **antalë Hísiello** znamená, že dar prichádza z Hísielinho smeru, možno z jej domu, ale nie nevyhnutne odtiaľ. Spojenie **antalë Hísielo** však znamená, že dar pochádza od nej, možno ho vyrobila. Spojenie **antalë Hísielwa** označuje dar, ktorý patrí Hísiel, zrejme ho dostala. A napokon **antalë Hísielen** je dar pre Hísiel, ktorý jej niekto chce dať.

7.2.3 Gerundium (slovesné podstatné meno)

Gerundium je podstatné meno odvodené od slovesa, napr. „spievanie“ od „spievať“ (preto slovesné podstatné meno). V Quenyi sa gerundium od neurčitku nijak moc nelíši, takže je ho možné preložiť do slovenčiny ako neurčitok.

Zo základných slovies sa gerundium tvorí pridaním **-ië** ku kmeňu slova, napr. **tecië** (písanie) od **tec-** (písať). Gerundium A-slovies sa tvorí dvomi rôznymi spôsobmi: zvyčajne sa koncové **-a** od slovesného kmeňa odstráni a pridá sa koncovka **-ië**, napr. **i lantië** (padanie) od **lanta-** (padať). Ak však sloveso končí na **-ya**, tak celá táto koncovka je nahradená koncovkou **-ië**, preto máme **hilië** (sledovanie) od **hilya-** (sledovať).

Hlavným rozdielom medzi gerundiom a neurčikom v Quenyi je, že ku gerundiu je možné pridať pádové koncovky (lebo sa správa ako bežné podstatné meno). Dôležitou je hlavne koncovka datívu, lebo gerundium v datíve sa používa na vyjadrenie nejakého zámeru, často s použitím spojky „aby“:

Tullen tirien. (Prišiel som strážiť.)
Tiriro umien lanta. (Stráži, aby nepadol.)
Hísiel lelyëa mahtien. (Hísiel pochoduje bojovať.)

Gerundium je samozrejme možné použiť aj v iných pádoch ako v datíve:

i tecieva issë (umenie písania)
umë mára lantië (nie je dobré padanie)
túlan mahtiello (prichádzam z boja [dosl. bojovania])
lelyean tecienna (I'm going to the writing)

7.2.4 Použitie privlastňovacích koncoviek v pluráli lokatívu, alatívu a ablatívu

Koncovky privlastňovacích zámen zvyčajne stoja pred pádovými koncovkami, ale pri koncovkách **-nmar**, **-llon** (**-llor**) a **-ssen** sa poradie môže vymeniť: v takom prípade sa **-r** alebo **-n**, ktoré označujú plurál, odstránia z koncovky, ku slovu sa najprv pripojí pádová koncovka, za ňou privlastňovacia koncovka a až potom koncovka plurálu.

círya-nna-nya-r (k mojim lodiam)

lasselloryar (od jeho listov)

ostosselyan (v твоjich mestách)

Toto pravidlo môže byť dokonca riadnym pravidlom pre tieto koncovky.

7.2.5 Superlatív (3. stupeň prídavných mien)

Podľa všetkého sa v Quenyi netvorí superlatív v pravom slova zmysle, ale používa sa tvar, ktorý sa tak niekedy dá preložiť. Tento tvar prídavného mena tvoríme použitím predpony **an-**.

Pôvodný význam tejto slabiky je zosilnenie významu prídavného mena, takže máme **calima** (jasný) a **ancalima** (nesmierne jasný). Ak je však prítomný genitív na označenie skupiny, ktorú porovnávame s predmetmi opísanými prídavnými menami, napr. **ancalima elenion** (nesmierne jasná spomedzi hviezd), obsahuje superlatív, a je možné preložiť tento tvar aj ako „najjasnejšia z hviezd“.

Spojením predpony **an-** s prídavným menom niekedy vznikajú spoluhláskové spojenia, ktoré v Quenyi nie sú možné. V takýchto prípadoch sa spoluhlásky spodobujú:

an- + l- → **all-**

an- + s- → **ass-**

an- + r- → **arr-**

an- + m- → **amm-**

an- + p- → **amp-**

assaila (nesmierne múdry)
 assaila aranion (najmúdrejší z kráľov)
 allinwenya atanion (najstarší medzi mužmi)
 antanca (veľmi silný)
 ampalan (veľmi ďaleký)
 arringa (nesmierne studený)

7.3 SLOVNÁ ZÁSoba

Quenya	Slovenčina	Quenya	Slovenčina
ambo	kopec	horta-	pustiť, vypustiť, hodiť
anta-	dať	mac-	zabiť
antalë	dar	mentë	koniec
atan	človek	muina	skrytý, tajný
atta	dva	nuhta-	zabrániť, zarazit', zastaviť
auta-	odísť opustiť	nútë	puto, uzol
cainen	desať	palan	ďaleký, vzdialený, rozľahlý
foina	ukrytý	pilin (pilind-)	šíp
issë	zručnosť, vedomosti	sir-	tiecť, prúdiť
harma	poklad	verya	smelý, odvážny, statočný

7.4 KONVERZÁCIA — ÁNO A NIE

Quenya je v mnohých prípadoch bohatšia na vyjadrenia ako angličtina. Dobrým príkladom toho je vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu. V Quenyi je rozdiel, či niekto nesúhlasí s faktom, alebo prehlasuje úmysel.

Otázkou ako

Ma Hísiel elda? (Je Hísiel elfka?)

sa pýtame na fakt. Možná odpoveď je samozrejme nezávislá od akéhokoľvek zámeru osoby, ktorej je otázka adresovaná. Závisí iba na tom, či je Hísiel elfka alebo nie (za predpokladu, že nemá v úmysle klamať).

Iné je to pri otázke ako

Ma tulityë coanyanna? (Prichádzaš do môjho domu?).

Môže byť vyložená ako spytovanie sa na zámer – opýtaná osoba sa môže rozhodnúť a odpovie na otázku na základe rozhodnutia (a toto nie je fakt, lebo zámer prísť do domu sa neskôr môže zmeniť). Otázky spytujúce sa na zámer sa dajú formulovať vlastne len v aoriste alebo budúcom čase. Ak sa už udalosť odohrala, nie je to zámer (aj keď si si nebol včera istý, či by si mal navštíviť priateľa, včerajšia nálada sa stala faktom, ktorý už nemôžeš ovplyvniť).

Svoj zámer môžeš potvrdiť slovom

Mára. ([Dobre.]

ale nedáva žiaden význam ako odpoveď na otázku spytujúcu sa na fakty. Tu môžeš radšej zopakovať sloveso z otázky, alebo použiť tvar „byť“:

Ma eldar altë? (Sú elfovia vysokí?)

Nar. („Áno“; doslova „Sú.“)

Ma Hísiel mahtanë mávave? (Bojovala Hísiel dobre?)

Mahtane(rë). ([Áno], bojovala dobre.)

Ak by si chcel zámer poprieť, môžeš použiť

Vá. (Nie.) alebo Ávan. (Nebudem.)

Ale tieto výrazy sa nedajú použiť, ak chceš poprieť fakty. Tu musíš použiť buď

Lá. (Nie.)

alebo zopakovať negované sloveso z otázky, t.j.

Ma naucor altë? (Sú trpaslíci vysokí?)

Umir. („Nie“; doslova „Nie sú.“)

Ma Hísiel mahtanë mávave? (Bojovala Hísiel dobre?)

Úme mahta. ([Nie], nebojovala dobre.)

Niekedy nám tieto rozdiely môžu vyjadriť významové nuansy. Predpokladaj, že by si naozaj veľmi rád navštívil svojho priateľa, ale vieš, že býva na ostrove a si si celkom istý, že nezohľadíš čln. V tom prípade na otázku

Ma tulityë coanyanna? (Prídeš do môjho domu?)

odpovieš

Lá. (Nie.)

Lebo chceš vyjadriť, že to nie je tvojim zámerom, že neprídeš, ale že si skôr donútený okolnosťami zostať doma.

Keď musíš pozvanie odmietnuť, môžeš sa ospravedlniť:

Ánin apsenë. (Prepáč mi to!)